17e JAARGANG No. 2 1 AUGUSTUS 1972 — f 1,25

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

BIJ DE VOORPLAAT

BANGKOWANG

Tijdens onze vakantie op Sumatra kregen wij van Chinese kennissen in Tebingtinggi een uitnodiging een kleinlandbouwbedrijfje, waarvan zij de gelukkige eigenaars waren en even buiten de kota gelegen, te komen bezoeken. Welke invitatie wij maar al te graag aannamen.
Wij reden er op een goede dag in twee oorverdovend knetterende, rammelende en nog heviger walmende gemotoriseerde betjaks heen. Een enerverende en dolle rit!
De beide bestuurders, echte Sumatraanse durf-duivels, moeten toen zeker gedacht hebben "gas manettes zijn alleen goed als ze op full-speed staan" en dus werden ze constant op "volle kracht vooruit" gehouden. Waarop de banden speciaal in de bochten reageerden met een scheurend en gierend geluid. Het had een haar gescheeld, of we waren met betjak en al boven in een klapperboom beland. Niet zo zeer, omdat we wilden ajoen ajoen, dan wel omdat het stomme ding niet opzij wilde gaan voor ons daverend geweld.
Eindelijk waren we waar we wezen wilden. Amechtig kreunend en kuchend bliezen de vehikels de laatste adem uit en na uitgestapt te zijn, konstateerden we niet zonder voldoening dat alle onderdelen van onze korpus nog op de daarvoor bestemde plaatsen bevestigd zaten en er werkelijk niets op het appèl ontbrak. (onderdil-onderdilnja semoea masih koomplit).
Een wandeling van een minuut of tien bracht ons via heerlijke landweggetjes bij een kleinlandbouw bedrijfje, waar een paar zeer hard werkende en sober levende mensen iets tot stand hebben gebracht. Zij bewonen maar een eenvoudig, van hout en bamboe gebouwd huis, bewerken de grond en houden varkens en pluimvee. De Sumatraanse grond is inderdaad zeer vruchtbaar, maar dat neemt niet weg, dat deze zelfde grond niets opbrengt alvorens grondig en intens bewerkt te zijn. Maar dan is de beloning ook gul.
De gewassen welke er worden geteeld? Ketella-soorten, mais, groenten en flink wat bangkowang. *)
De foto toont de kleinlandbouwer met zijn vers geoogste knollen. In dunne plakjes gesneden mogen ze in geen enkele roedjak ontbreken, terwijl de bangkowang heel veel gebruikt wordt om de duurdere reboeng als een der ingredienten bij de bereiding van loempia te vervangen.
De jonge, dan nog kleine knolletjes zijn zeer sappig en dorstlessend, terwijl daarentegen de oude, volgroeide nogal droog zijn, hard en flauw zoetig van smaak.
Ik kreeg een rilling over de rug toen ik naar de manden keek. Die waren n.l. van hetzelfde model als die welke wij vroeger op de rail-road gebruikten. Platte, van rotan gevlochten schepmanden, voorzien van twee handvatten......
We bekeken de varkens, de grote en de biggetjes, de kippetjes, aten boeah sirikaja (srikaja) en believe it or not... boterhammetjes met jam! Namen een serie foto's, wandelden in de omgeving, genoten intens van het weerzien van al die goede, oude vertrouwde dingen, bomen, planten, vogels, kortom het was een fijne dag op het platte land ergens bij Tebingtinggi, Noord-Sumatra. Waaraan wij nog heel veel, dankbaar en met groot genoegen terug denken.

G.H. Bartman

*) ook: bangkwang, bangkoewang, bankoang.

tong tong

ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 17e JAARG. No. 2
Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070-54.55.00/54.55.01 - Giro 6685
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.
Directie: Tjalie Robinson
Redactie: Tjalie Robinson, J. H. Ritman, G. H. Bartman, Ch. J. A. Manders.

Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand
Prijs per nummer *f* 1,25. Abt. Nederl.: kwart. *f* 7,50; halfj. *f* 15,—; jaar *f* 30,—. Abt. Europa: jaar *f* 37,—
Buiten Europa: jaar *f* 42,—.
Abt (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 78,—; Indonesië *f* 63,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 63,—; Canada en Ver. Staten *f* 53,—; Maleisië en India *f* 63,—; Suriname en Antillen *f* 53,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

De directie behoudt zich het recht voor hen die schadelijk geacht worden voor het welzijn van Tong Tong als abonnee te weigeren of af te voeren.

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD.

ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

"Ik vang een vis; jij krijgt de helft. Jij vangt een vis; ik krijg de helft. Zo is het goed."

In deze korte zinnen vatte een Indiaan het leven, de filosofie en het geluk samen van de primitieve Indianen-stam der Cuiva's in Zuid-Amerika, waarvan onlangs een TV-reportage draaide in de Hollandse huiskamers.

Bij deze Cuiva Indianen is geen privé bezit. Dus kan er ook geen afgunst en haat zijn. De hele natuur is van iedereen en wordt dus samen gedeeld.

Weinig lezers zullen in deze twee eenvoudige zinnen het beginsel herkend hebben van de Selamatan of Sedekah, zoals zij duizenden en duizenden jaren geleden ontstaan moet zijn in animistische tijden, waaraan nog steeds sommige gebruiken herinneren. Sindsdien is de Selamatan ook door andere godsdiensten "veroverd" die er ook andere symbolen en riten aan toe voegden.

Veel Europese lezers denken nu dat de Selamatan een Indonesisch religieus gebruik is. Neen, mijn waarden, het is nog steeds de oude broederschapsgedachte van de natuurmens. Simpel. Direct. Eerlijk.

Ik maak een gerecht en U krijgt de helft.

U maakt een gerecht en ik krijg de helft.

Als duizend mensen dat doen, hoeft ieder mens alleen maar één gerecht te maken en toch hebben duizend mensen gevarieerd en rijk te eten. Want het spreekt vanzelf dat de arme adik maar een kleinigheid maakt: een portie sambal of atjar of kroepoek. En de rijke boeng maakt vijftig pasteitjes. Alsjeblieft.

Niemand kijkt neer op de ander, want heel kleine porties sambal en atjar moeten er toch óók zijn, nietwaar? Het geheim is: dat ook het kleine en nederige gewaardeerd en geëerd wordt.

Juist door zijn oer-oude simpele karakter verdient de Sedekah ook in het moderne Europa gerespecteerd te worden. Wij zijn allemaal te rijk. Wij **kopen** alles en **maken** niets meer - zeker niet voor een medemens. Een feestmaal is opdokken - en wedstrijden in opdokken zijn de graadmeter voor onze broederschap. Het vreemde is, dat wij in al onze rijkdom harder en harder geworden zijn en allemaal ons eigen portie alleen voor onszelf hebben willen......

En dan denk je aan de Cuiva-Indianen: "Ik vang een vis; jij krijgt de helft......" Het is het terugvinden van een oude wijsheid. In de Salamatan van Tong Tong hopen wij er nieuwe gestalte aan te kunnen geven.

Maar voorlopig: tot 28 october in het gebouw Amicitia aan het Westeinde in Den Haag.

Selamatan-nieuws

Meerijden gevraagd:

Mevr. E. Trouerbach-v. d. Putten, Middellaan 18, Zeist, tel. 03404-17537. Wie kan deze minder-valide dame mee laten rijden naar de selamatan?

Mevr. D. de Raadt-Prange en A. Varkevisser, v. Zesenstraat 6 I, Amsterdam-Oost.

Mevr. B. Kloos, Hyacintweg 6, Den Haag. Wie is zo vriendelijk deze invalide dame in de auto naar de selamatan mee te laten rijden?

Honderd jaar eenzaamheid

Dit is de titel van een boek, een boek uit de Zuid-Amerikaanse moderne Literatuur. Hiervóór las ik "Het Labyrinth van de Eenzaamheid" en daarvoor "De Toppen van Macchu Picchu". Deze boeken werden respectievelijk geschreven door Gabriel Garcia Márquez (en o.m. bekroond met de "Prix du Meilleur Livre Etranger"), de ook ver in het buitenland beroemde Mexicaanse top-schrijver Octavio Paz, en de Nobelprijs-winnaar Pablo Neruda.

Trouwens, door wat ik zo te hooi en te gras in Tong Tong erover schreef, weet de lezer dat ik ontzaglijk geboeid ben door de Zuid-Amerikaanse literatuur. Dat ik er nochtans zo weinig over schrijf komt omdat ik echt niet weet hóe ik erover schrijven moet voor mensen die aan Nederlandse lectuur gewend zijn. Het is een totaal andere manier van denken, waarvoor alleen één woord op zijn plaats is: grenzeloos. De moderne Zuid Amerikaan is sinds lang ontgroeid aan de stijlen, stromingen, beperkingen van de moderne westerse literatuur. Wie zich in de woeste stromen en kolken van de cataracten van het Zuid-Amerikaanse universalisme begeeft, getuigt ervan op een wijze die op zijn minst verbazing wekt - maar vaak ook niet begrepen wordt.

Dat wordt duidelijk als men leest hoe een kenner van deze Latijns-Amerikaanse literatuur, Dolf Verspoor, beoordeeld wordt door de recensent Martin Ros van een nuchter dagblad als het "Algemeen Dagblad": "...kennelijk is hij zo in de ban geraakt van Neruda's bezwerende verzen, dat hij een inleiding schreef die uit totale waanzin bestaat, vol brallerige volzinnen, gekoketteer met eruditie"... Tsk, Tsk tsk!

In Europa betekent letterkunde: belezen zijn, erudiet zijn, niet LEVEN zoals in Z. Amerika. Wat in b.v. "Honderd jaar Eenzaamheid" aangrijpt is de overweldigende, bruisende, grenzeloze wijze van leven. Grenzeloos. Liefde, dood, strijd, hartstocht, ze worden "bedreven" met een tomeloosheid, een schaterende overgave aan de essenties van alle leefbaarheden ,waardoor men zich eindelijk niet meer gebonden voelt aan het "beperkt en klein mensje zijn" ...merkt U dat ik net zo spreek als Dolf Verspoor? En mij dus lachwekkend maak in de ogen van iedereen die "gewoon erudiet" is (op wie alle tomeloosheid inderdaad de indruk zou kunnen maken van "gekoketteer"?). Dus spreek ik niet verder. En zeg alleen aan de enkelen van U die zich bewust zijn van de mogelijkheid van ruimer leefbaarheden dan die van Saartje Burgerhart of Het Diakenhuismannetje van de Camera Obscura, of menen dat er niets groters is dan Jan Wolkers......dat ze moeten proberen een Márquez te lezen. Niet te gauw weggooien net als andere Zuid-Amerikaanse boeken, maar probeer te wennen aan grotere en méér dimensies... en U leeft opnieuw!

In onze boekhandel zijn **beperkt** beschikbaar:

Gabriel Marcia Márquez: "Honderd Jaar Eenzaamheid", vert. C. A. G. v. d. Broek, Meulenhoff, A'dam. *f* 23,50 Vijf exemplaren.

Jean Franco: "The Modern Culture of Latin America" (A Pelican Book), *f* 6,75. 5 ex.

Richard Bourne: "Political Leaders of Latin America" (A Pelican Original) *f* 4,95. Vier ex.

J. M. Cohen: "Writers in the new Cuba" (A Penguin Book) *f* 3,75. Twee ex.

Het laatste stadium

Doctor Frans Herman Visman is, 83 jaar oud, overleden. Misschien is er een enkele onder onze lezers, die zich deze figuur uit het oude Indië herinnert: een fraaie ambtelijke carrière werd bekroond met het lidmaatschap van de Raad van Indië. Visman verliet Batavia juist op tijd in 1941, maar zijn ambtelijke loopbaan was daarmee niet ten einde: hij was ook na de oorlog nog geruime tijd werkzaam in adviserende functie van Nederlandse instanties in de Verenigde Staten.

Een moeilijke, stroeve, in zichzelf gekeerde figuur die weinig vrienden maakte en ook niet de minste behoefte gevoelde aan populariteit. Een hoogst intelligent en bekwaam man, geen brilliante figuur als Welter of Meyer Ranneft. Waarom hem dan in Tong Tong herdacht? Om twee redenen: hij was - op de klaarblijkelijk onsterfelijke Edeleer Van der Plas na - de laatste der nog levende leden van de oude Raad van Indië, en hij was als zodanig voorzitter van de commissie-Visman, die in 1940, na de bezetting van Nederland in het leven werd geroepen, belast met de studie van (mogelijke) staatkundige hervormingen - een laatste poging om in tijd van nood een zekere verzoening tot stand te brengen tussen de wensen van de nationale beweging en de standpunten van de Indische en de Nederlandse regering. Als voorzitter van die commissie neemt Visman een plaats in de geschiedenis van Indië in en roept het overlijden van deze gewezen bestuursambtenaar vele herinneringen op.

In de commissie hadden zitting mr. Enthoven, het christelijke Batakse volksraadslid Moelia, prof. Soepomo en zijn collega Wertheim en tot het secretariaat behoorde o.a. mr. Pringgodigdo, de latere directeur van het kabinet van president Soekarno. Van hen allen is, meen ik, alleen prof. Wertheim nog in leven - en nog altijd actief! Altijd een zeer progressief man is prof. Wertheim met het klimmen der jaren steeds duidelijker op de voorgrond getreden als strijder tegen "imperialisme en kolonialisme".

De arbeid van de commissie-Visman begon onder een niet zeer veel belovend gesternte. De minister in Londen - Welter - voelde voor de instelling helemaal niets; de landvoogd, de heer Tjarda van Starkenborgh Stachouwer, had sterk de nadruk gelegd op de studie van mogelijke hervorming; hij stond op het standpunt dat de beslissing over eventuele hervormingen in ieder geval zou moeten wachten tot na de oorlog, wanneer het Nederlandse parlement weer in functie zou zijn. De nationale beweging zag niet veel in de arbeid van de commissie; haar onuitgesproken maar voelbare reactie was: nu jullie, Nederlanders, in nood zitten, ga je zoete broodjes bakken......

Too little and too late.........

De dood van de voorzitter van de commissie, Edeleer Visman, roept de gebeurtenissen in die onheilszwangere jaren voorafgaande aan de Japanse bezetting weer in onze herinnering op. Dit is de reden dat wij aan deze vergeten figuur bij zijn verscheiden toch een kort afscheidswoord wilden wijden.

J.H.R.

Deze initialen zijn van J. H. Ritman, eertijds bij het Bat. Nieuwsblad en de Nieuwsgier.

SWEET SEVENTEEN

In de loop der jaren is het gewoonte geweest op de verjaardag van Tong Tong de lezer kond te doen van onze dankbaarheid, dat het enige Indische blad ter wereld nog bestaat en blijkbaar een nuttige, zij het bescheiden plaats inneemt in deze keiharde westerse wereld: een soort dankgebed aan het Opperwezen voor de goede oogst... Op 1 juli verscheen het laatste nummer van de zestiende jaargang. Maar daarin ontbrak de traditionele betuiging van dank aan hoger machten en aan onze lezers, dat wij ook dit jaar weer de band hebben mogen zijn, die de groep van de "Indische mensen" bindt.

Hoe kwam het, dat ditmaal met deze traditie werd gebroken? Tjalie, sterk beziggehouden door de voorbereiding van zijn Indonesische reis, had eenvoudig vergeten zijn lezers in herinnering te brengen, dat nu al 17 jaar lang Tong Tong het bindmiddel is, dat de "Indische kolonie" bij elkaar houdt. Soedah loepa. Moet dit dan alsnog gebeuren? - was de vraag, die op de redactie werd gesteld toen het verzuim was ontdekt. De meningen liepen uiteen: vergeet het maar, zei de één. Neen, zei Tjalie: beter te laat dan nooit. Ik geloof, dat in de diepste diepten van zijn ziel de vrees leeft, dat Tong Tong de wraak des hemels zou moeten duchten wanneer dit eerbewijs hoger machten dit jaar zou worden onthouden......

Het jongste lid van de ploeg - dat ben ik, hierarchisch gesproken - werd opgedragen, alsnog de verjaardag van Tong Tong en de Intree tot de zeventiende jaargang met een enkel woord te memoreren...Dat kan niet beter gebeuren dan door u deelgenoot te maken van mijn eerste ervaringen op de redactie van Tong Tong. Dat er een sterke band bestond tussen lezers en schrijvers weet iedereen. Maar, om met de koningin van Sheba te spreken: de helft was mij niet aangezegd. De overstelpende hoeveelheid correspondentie en bijdragen, sommige geschreven met bevende hand, andere keurig getikt, gaf mij pas een inzicht in de kracht van die band. Hier was iets, waarvan ik mij in mijn stoutste dromen geen voorstelling had kunnen maken. Hoeveel lezers heeft Tong Tong? M.a.w. hoe groot is de Indische familie? Ik weet het niet. Het aantal abonné's is het afgesloten jaar nog iets gestegen, ofschoon de groep van oud-Indische mensen toch hoe langer hoe kleiner wordt. Die ruim 6.000 abonné's vertegenwoordigen...... ja hoeveel lezers? Raden maar......! 12.000, 20.000 dierbare vrienden of misschien nog meer? Zij allen hebben bij alle verschil in afkomst, rang, stand, leeftijd, inkomen één ding gemeen: liefde voor dat verre land aan de evenaar. In Tong Tong vinden zij de atmosfeer terug, die hen lief is, en zij tonen hun erkentelijkheid daarvoor door hun haast overweldigende belangstelling en gulheid. Zolang dit het geval is, zal Tong Tong blijven leven. Dank, duizendvoudig dank aan U allen voor Uw bijdragen, in welke vorm dan ook, in het afgelopen jaar. En wat de toekomst betreft: Poekoel Teroes!

J.H.R.

Wie correspondeert in het Engels met Indonesische jongeman?

Geachte lezers.

Enige tijd geleden stond in de Tong Tong een stukje, waarin iemand het verzoek deed, of iemand hier in Nederland genegen was te corresponderen met een persoon in Indonesië.

Nu, ik heb erop gereageerd en we zijn nu heel prettige correspondentie-vrienden geworden. Ik heb er een hoop plezier van en dat schijnt wederkerig te zijn. Maar nu komt het: Deze persoon heeft nu op zijn beurt een neef van 18 jaar die graag ook 'n correspondentie-vriend of vriendin hier in Holland zou willen hebben. Ik ben zo vrij geweest om hem terug te schrijven, dat ik zijn verzoek aan de Tong Tong zou doorgeven! De moeilijkheid is echter, dat de jongen geen Nederlands kent en graag in het Engels zou willen corresponderen.

Naam en adres zijn:
Ignatius Sugiri.
Djalan Raya Radio Dalam - 2.
Kebajoran Baru.
Djakarta - Indonesia.

Voor Uw medewerking in deze, ook namens de jongen van harte bij voorbaat bedankt!

Hoogachtend:
A. Hienekamp
Polenstraat 123.
Haarlem-NH.
Nederland.

TJENGKARENG
Een Experiment

In september 1970 werd onder beschermheerschap van de Gouverneur van Djakarta, Ali Sadikin, de sociale vereniging Jajasan Asuhan Budi opgericht, gewijd aan de zorg voor de lichamelijk misdeelde mens en als zodanig ondergebracht onder de overkoepeling van het co-ördinerende sociale kantoor van Mevr. A. H. Nasution, echtgenote van Generaal Nasution, de voorzitter van de M.P.R.

De belangrijkste leden van het bestuur van de Jajasan Asuhan Budi waren Ir. Rd. Ng. S. Sosrohadikusumo (Alg. Voorzitter), Mevr. Ali Sadikin (1e Voorzitster; en Mevr. Joyce Mantiri (Secretaresse).

Aan dit bestuur droeg de Gemeente Djakarta in november 1970 over het rehabilitatie-centrum "Tjengkareng", gelegen op de weg van Djakarta naar Tangerang en bestaande uit een woestijn van plm. drie ha. (zonder bomen, of enige andere plantengroei, zonder water, zonder irrigatie) met daarop verspreid een aantal enorme, wrakke loodsen, vormende de behuizing voor ongeveer 280 blinden, kreupelen, verlamden en geesteszieken met hun gezinnen. Een ziekenzaal, waar een 10-tal epileptici, idioten en verhongerde bedelaars rondkropen. En, o ja! Een maandelijkse subsidie, die net genoeg was om al die stakkers wat eten te verschaffen. Maar verder totaal niets.

Het bestuur van Asuhan Budi bekeek het zaakje, haalde eens diep adem en... aanvaardde zijn taak. Een immense taak. Zo op het oog volkomen hopeloos. Maar toch... Ir. Sosrohadikusumo schakelde zijn relaties in (als voorzitter van de Indon. Verg. van Exporteurs en Importeurs had hij er vele) en er kwam wat geld los. Mevr. Mantiri benaderde de Nederl. Ambassade en Mevr. Scheltema gaf response. In betrekkelijk korte tijd, ongeveer een jaar, veranderde het gezicht van "Tjengkareng". De administratie werd op moderne leest geschoeid, er kwam (met behulp van de Minister van Sociale Zaken, wijlen Ir. Tambunan) een nieuwe permanente centrale keuken. Het keukengerei kwam van de Nederlandse Ambassade. Er kwam een centrale werkplaats, met een deskundige onderwijzer en moderne aan het land aangepaste werktuigen. Blinden en hun gezinnen krijgen nu arbeidstherapie en maken heel goede kokosmatten. Voor geregelde afname der producten is gezorgd. De werkwilligen krijgen uurloon. De voeding is belangrijk verbeterd. De Alg. voorzitter en de Secretaresse komen practisch dagelijks de kost proeven. En bij ontstentenis van die functionarissen, is daar hun waarnemer, de jonge en energieke Donny Makkadi. Van de grond van het ziekenhuisje kan men nu eten (nou ja, bij wijze van spreken!), er is een permanent aanwezige directrice en geregeld bezoek van een arts of een hoofdverpleegster met langjarige ervaring.

Op het terrein is een jonge aanplant van groen, bomen en heesters, er zijn nu toiletten en badgelegenheid voor ruim 300 personen. Alleen de verschrikkelijk bouwvallige behuizingen herinneren aan een triest verleden. Er is echter een begin gemaakt met de optrek van permanente woninkjes. Maar daar is het werk blijven liggen. Want met de beste wil van de wereld kan men een koek niet tweemaal opeten. Het geld is op. En de destijds aangeboorde bronnen kunnen niet almaar worden benaderd voor nieuwe fondsen! Baten, anders dan de voedsel-subsidie van de gemeente Djakarta (die overigens om beter en voedzamer voeding te kunnen verschaffen, reeds met 100 % verhoogd werd) komen druppelsgewijze en sporadisch binnen. Iedere cent, die verkregen wordt, wordt besteed aan verdere opbouw, aan afbouw. Maar het gaat tergend langzaam en een calculatie van wat er nog nodig zal zijn voor verdere rehabilitatie der gebouwen en voor personeel, slaat de rationeel denkende directie, eerlijk gezegd, met wanhoop.

En de kosten nemen toe! Want het eenvoudige volk heeft vertrouwen gekregen in deze Jajasan, in dit energieke bestuur. Dat impliceert een grotere toeloop van ongelukkigen. Erger nog, men laat er, zo in het voorbijgaan, zijn lichamelijk misdeelde kinderen achter. Zo maar, zonder opgave van adres of naam. De Jajasan zal er wel voor zorgen. Zij doet dat ook. Ondanks nijpend geldgebrek. Er zijn nu nogal wat van die kinderen. Ook het 2-jarige (naar schatting) ventje Purniawan. Hij trok vooral de aandacht door zijn verdrietige snuitje, zijn zo algehele overgave aan de eenzaamheid. De eenzaamheid van het eeuwige duister rondom hem en de eenzaamheid van een verlaten kindje. Toen ik hem zag, zat hij daar zo verloren als alleen een mens verloren kan zijn in de immense schepping rondom, waar nog nooit een liefdevolle hand zijn bolletje streeltje, om wat steun in zijn ellende te brengen. Hij sprak niet, toonde nergens interesse voor. Een zeer eenzaam mensje van nauwelijks twee jaren......

Zo was hij toen het bestuur hem vond. Als baby werd hij te vondeling gelegd. In het gewoel van Tjengkareng, waar destijds kreupelen, blinden, lammen en idoten zich wentelden in een dorre zandwoestijn en uiteraard slechts aandacht hadden voor het eigen voortbestaan, mag het eigenlijk een wonder heten, dat hij in leven bleef. Voor enige vriendelijkheid was nimmer tijd. Laat staan voor Purniawan, dat onderkruipsel van een paar maanden, één jaar, tenslotte twee jaren......

Totdat hij ontdekt werd door de nieuwe Jajasan en de daaraan verbonden artsen. In samenwerking met Mevr. Mantiri, liet Prof Med. Emil Salim, de eminente oogarts van het St. Carolus Ziekenhuis, hem daar ter observatie en versterking opnemen. Want Prof. Salim denkt, dat hij bij Purniawan straks een succesvolle transplantatie van de cornea zal kunnen verrichten. En daardoor licht zal kunnen brengen, waar tot nu toe slechts duisternis heerst. Purniawan werd gedurende twee volle maanden zonder kosten in "Carolus" verzorgd.

De Eerwaarde Zusters brachten hem niet alleen lichamelijk op krachten, zij leerden hem ook wat liefde betekenen kan. Hij heeft weer interesse voor zijn omgeving. Hij is geen geestelijk dode meer. Hij leeft... Straks zal Prof Salim hem opereren. Eveneens geheel gratis. Maar als hij genezen zal zijn en zien kan, dan komt het bestuur voor andere moeilijkheden te staan. Want het is natuurlijk niet mogelijk, om zo'n kindje verder te laten opgroeien in de rauwe omgeving van "Tjengkareng", waar nu wel stromend water is en de hygiene veel verbeterd, maar nog altijd blinden, lammen en zwakzinnigen het leef-milieu tekenen. Voor Purniawan wordt nu al getracht gezinsverpleging te vinden. Zo'n gezin, overeenkomend met de kringen waaruit hij voortkwam (en dus voor hem het meest wenselijke) is er wel. Maar de kosten van het pleegkind kan het onmogelijk op zich nemen. Daar zal de Jajasan voor moeten zorgen. Een probleem, zo groot als een berg, onder de huidige omstandigheden. En een probleem, dat voortdurend in herhaling zal treden. Want, zoals gezegd, Purniawan is niet de enige verlaten kleuter. Er zijn er sinds de Jajasan het algemene vertrouwen heeft gekregen van de bevolking, nogal wat bijgekomen. En er komen er ongetwijfeld nog meer. Verbetering der gebouwen, van het onderwijs, van de hygiene, gezins-verpleging (straks ook voor gerehabiliteerde volwassen blinden), weinig of eigenlijk geen geldmiddelen, dat zijn de problemen waar het bestuur nog maar schuchter aan durft te denken. En toch, het MOET, want dit monument van naastenliefde mag niet onafgemaakt blijven!

AGUS DARUCH

Wie was Meester Cornelis? (slot)

Bijna dominé! 1642 - 1661

door Dr. H. J. de Graaf

De 17e februari 1642 was een belangrijke datum in het leven van Meester Cornelis Senen. Op die dag moest hij voor de Eerwaarde Kerkeraad van Batavia verschijnen en daar werd hem uit naam en last van de Edele Heer Gouverneur-Generaal medegedeeld, "alsdat hij proponentsgage zou genieten," n.l. 20 realen per maand, "en is meteen van de dienst van de schole ontslagen". Juist drie weken te voren had de Kerkeraad besloten, dit aan Zijne Edele te verzoeken.

In feite kwam het er op neer, dat hij nu echt proponent, d.w.z. aanstaand predikant was, hetgeen de weg opende naar de rang van predikant. Doch welke inspanning hij zich ook getroost heeft, dit doel heeft Mr. Cornelis nooit bereikt. Hij is steeds maar proponent gebleven, zij het dat men daaraan het woordje **absoluut** aan toevoegde, dus: absoluut proponent, doch ds. heeft hij nooit voor zijn naam mogen zetten. Het is altijd maar Meester Cornelis gebleven, en zo is hij in de volksmond ook blijven leven. Zijn eerste poging, om de laatste hindernis tot het predikambt te nemen, is in 1645 gedaan (20-11-45), toen hij een rekest tot de Heren Raden van India richtte. Het resultaat hiervan is mij onbekend. Vermoedelijk was de uitslag negatief.

Doch op 9 dec. 1647 overwoog de Kerkeraad, dat aan Mr. Cornelis Senen het "opzicht over de Inlandse Christennatie onder de titel en het tractement van proponent" was toevertrouwd geweest, in "de gemeente successive goed genoegen had toegebracht". Zij besloot daarom hem, na een **bijzonder examen**, tot de dienst des goddelijken Woords te promoveren, en de gemeente van de Inlandse Christenen als **predikant** toe te eigenen". Indien dit voornemen geslaagd was, dan zou Mr. Cornelis daarmede de eerste Indonesische dominé zijn geworden. Wonderlijk genoeg, is op dit besluit verder niets gevolgd. Begrijpelijk is het daarom, dat Mr. Cornelis ten slotte zijn geduld verloor en op 8 aug. 1650, dus na ruim twee jaar, zich in de Kerkeraad vertoonde. Hij verzocht, nadat hij nu al vele jaren de Inlandse natie onder de titel van "Proponent" in het prediken, catechiseren enz. had gediend, "dat tot predikant mocht bevorderd worden". Zijn verzoek werd in beginsel toegestaan, mits ook de Gouverneur-Generaal zich er mee verenigen kon. Over de wijze waarop de promotie zou kunnen plaats vinden, zou een week later worden gesproken.

In die zeven dagen ging de voorzitter, ds. Cornelius Porselius Z. Ed. Maetsuycker "begroeten", gelijk men toen zeide. De Gouverneur-Generaal had er geen bezwaar tegen, dat Mr. Cornelis de bevoegdheid tot dopen kreeg, dus een der beide door de Gereformeerden erkende sacramenten, doch t.a.v. de bevordering tot volledig predikant, aarzelde hij. Hij achtte n.l. het aantal predikanten in Batavia, n.l. vijf, ruim voldoende en begeerde dit getal niet uit te breiden. Met dit weinig bevredigend verlegenheidsantwoord kwam de Praeses uit het Kasteel terug in de Kerkeraad. Het antwoord was zo min de meest belanghebbende als de kerkeraadsleden naar de zin en de Kerkeraad besloot de Gouverneur-Generaal opnieuw om zijn medewerking te verzoeken. Echter, als het niet anders kon, zou men Mr. Cornelis tenminste kunnen toestaan de Doop te bedienen.

Blijkbaar zat Maetsuycker, wiens belangstelling voor godsdienstige en kerkelijke zaken zeker niet overschat mag worden, met de kwestie verlegen. Kon een "Inlander" predikant worden? Hij zal met de overige leden van de Raad van India besloten hebben hogerop advies in te winnen en de kwestie aan Heren Majores in patria voor te leggen. Doch eer hun antwoord Batavia bereikte, zouden enige jaren verlopen. Het werden er ten slotte vijf.

Op 20 sept 1655 deelde de voorzitter, ds. Lindius aan de Kerkeraad mede, uit de mond van de Gouverneur-Generaal vernomen te hebben, dat deze nu geen bezwaar meer had tegen de bevordering van een andere meester, Johannes Ferreira d'Almeida, een geboren Portugees tot predikant, mits ook de Bandanees mr. Cornelis Senen dezelfde rang zou mogen bekleden, aangenomen dat beiden de vereiste bekwaamheid bezaten. De Kerkeraad was door deze onverwachte tijding zo verrast, dat zij besloot de zaak tot een volgende, completer vergadering uit te stellen. Ook dit duurde weer enige tijd. Intussen was ook Mr. Cornelis zelve er van op de hoogte gekomen, dat de Heren Bewindhebbers in het vaderland geen bezwaar hadden tegen zijn bevordering tot predikant, mits hij zich aan een examen onderwierp. Toen hij zich op 19 mrt. 1657 weer voor de Kerkeraad vertoonde ,verklaarde hij de goede tijding reeds uit mond van de Gouverneur-Generaal zelve te hebben vernomen. Hij drong er daarom op aan, met de zaak voortgang te maken. Nogmaals deed hij dit in de vergadering van 12 april 1657 en vier dagen later opnieuw, dit keer niet zonder resultaat. De Kerkeraad besloot Zijne Edele wederom te gaan "begroeten" met de verzekering, dat deze vergadering nooit in gebreke was gebleven, om voorsz. Mr. Cornelis te "bevorderen", (te begunstigen), zoals verscheidene stukken aanwezen. Daarna zou men de tijd voor het examen vaststellen en de teksten om over te preken geven (6-4-57).

Op 30 april 1657 viel de grote beslissing. Meester Cornelis Senen bood zich aan voor het examen, en de Praeses verklaarde nogmaals uit het voorlezen der Missive van Heren XVII, bij de Gouverneur-Generaal gehoord te hebben, dat Mr. Cornelis Senen ordentelijk tot de predikdienst zou mogen worden bevorderd. Daarop stond de Vergadering het examen toe en de proponent kreeg de preekopgaven. Eerst, op 13 mei, zou hij de 22e zondag van de Heidelbergse Catechismus moeten verklaren, welke over het Eeuwige Leven handelt. Daarna, op 27 mei, zou hij een stichtelijke toespraak dienen te houden over Paulus' brief aan de Ephesiërs, hoofdstuk V, vers 25-26: „Mannen, hebt Uw vrouw lief, evenals Christus zijn gemeente heeft liefgehad en Zich voor haar overgegeven heeft, om haar te heiligen, haar reinigende door het waterbad met het Woord". En nu het resultaat.

De Catechismuspreek achtten de heren examinatoren "vrij wat confuus en gebrekkelijk", doch zij druiste niet in tegen de fundamenten der Gereformeerde Christelijke religie. Ook de predicatie over de tekst uit de Ephezenbrief was vrij gebrekkig, en evenmin ad rem. Op het theologische examen werd de candidaat "zeer slecht" bevonden, zodat hij tot de Heilige Kerkdienst ganselijk niet kon worden toegelaten. De negatieve uitslag werd eerst aan de Gouverneur-Generaal, vervolgens op 31 mei 1657 ook aan de ongelukkige Mr. Cornelis medegedeeld. Het moet de slag van zijn leven geweest zijn. Vijftien jaar hopen en streven waren voor niets geweest. Zo dicht bij het doel, en toch nog gefaald. Hij was en bleef dus proponent.

De Hoge Regering was met de uitslag van het examen allesbehalve ingenomen. Zij schreef het zakken van Mr. Cornelis aan de geringe sympathie toe, die de Kerkeraad voor de candidaat zou hebben gekoesterd. Hiervoor bestaat, blijkens de Kerkeraadsnotulen, geen enkele reden. Wel zou men de kerkeraadsleden een al te grote rechtlijnigheid, 'n overschatten van theologische kennis voor de voeten kunnen werpen, doch dit waren eigenaardigheden, die bijkans alle theologen destijds eigen waren. Zij bleken reeds uit de beoordeling van 's mans catechisatielessen. In hun brief aan de Heren Majores in Patria prezen de Hoge Heren Mr. Cornelis om zijn "singuliere deugden en vromigheid", waardoor hij zowel in de Maleise als de Portugese gemeenten zeer grote diensten bewezen had. Daardoor stond hij ook bij die gemeenten in hoog aanzien. De Hoge Regering had hem derhalve gaarne nevens het predikambt ook nog tot de bediening der beide Sacramenten toegelaten (Doop en Avondmaal). Helaas was dit niet gelukt.

Bijzonder werd in Mr. Cornelis Senen gewaardeerd, dat hij het Evangelie ook onder de niet-Christenen poogde te verbreiden, terwijl de eerwaarde predikanten er niet naar taalden, om enig Moor of heiden van de kennisse Gods of van Christus aan te spreken, ofschoon zij dagelijks met hen omgingen en converseerden. De enigen, die daar wat aan deden waren de eenvoudige schoolmeesters, doch hun gaven schoten daarbij meestal ernstig te kort, uitgezonderd natuurlijk Mr. Cornelis. Hierom had hij zeker wel de bevordering tot predikant verdiend. Trouw heeft hij ook in de tweede helft zijner carrière zijn plicht als Evangelieverkondiger gedaan, en vervulde daarbij een dubbele taak: Zondag 's morgens preekte hij in het Maleis, en in de namiddag in het Portugees. Hij diende dus twee gemeenten in twee talen (25-3-69). Pijnlijk moet het voor hem geweest zijn, dat hij niet de collega der Westerse predikanten kon worden, doch slechts hun ondergeschikte. Als zodanig had hij met ds. Roman voor de Maleise Gemeente en met ds. Ferreira d'Almeida voor de Portugezen te maken. Ook de laatste was als schoolmeester begonnen, doch hij was voor zijn theologisch examen geslaagd, dank zij vermoedelijk een betere vooropleiding. Met ds.Roman, die een specialist voor de Maleise taal was, waren nog wel eens wrijvingen, vnl. over kleinigheden en formaliteiten. Een en ander zal Mr. Cornelis' laatste jaren niet veraangenaamd hebben.

Begin november 1661 is hij overleden.

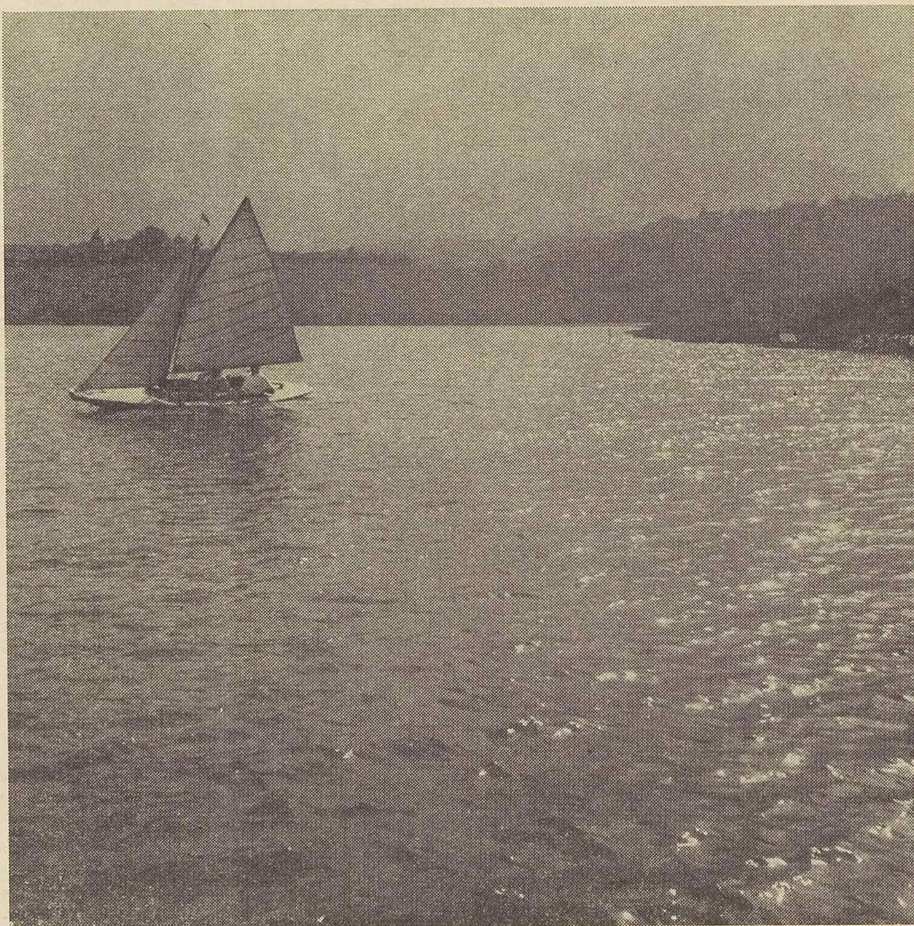
Slechts één voldoening mocht Mr. Cornelis op het eind zijns levens smaken: hij werd opgevolgd door zijn zoon, **Zacharias Senen.** Deze bezat lang niet de gaven van zijn vader, en diende slechts in de Maleise ge-

lees verder volgende pag. onderaan

meente. In 1659 werd hij "bij provisie" tot voorlezer in de Maleise kerk aangesteld (21-2-59). Alleen als hij voldoende bekwaamheid vertoonde, zou hij definitief worden aangesteld. Dit is dan ook geschied. Maar verder heeft de zoon, wiens levensloop wij tot 1691 vervolgen kunnen, het nooit gebracht. Hij is steeds schoolmeester gebleven en opzienbarende gebeurtenissen zijn niet in zijn levensloop te ontdekken. Het enige is zijn huiskrakeel, hetgeen de kerkeraad bewoog hem en zijn huisvrouw enige tijd de Tafel des Heren te ontzeggen. Zelfs werd hij toen tijdelijk geschorst en vermaand "tot een betere wandel en wegneming van ergernissen". Blijkbaar heeft dit geholpen, want nadien merken we van dergelijke ergernissen niets meer.

Tegenover de kleurloosheid van het leven van de zoon, steekt het bijzondere in de loopbaan van de vader des te sterker af.

HET MEER VAN TJILEUNTJA

Geachte Redactie,
Af en toe, krijg ik, helaas i.v.m. het overlijden van een familielid of een oude sobat, van de achtergeblevenen een door mij destijds gemaakte foto geretourneerd. Waar practisch al mijn fotoherinneringen tijdens de Japanse bezetting of de daarop gevolgde bersiap periode verloren zijn geraakt, ben ik voor zo'n teruggezonden foto zeer erkentelijk.
Recent kreeg ik bijgaande foto van het Tjileuntja-meer terug.
Hier in Nederland is mij verteld, dat dit meer door Nippon vernietigd zou zijn (uit vrees voor landingen van watervliegtuigen). Dit verhaal kwam mij ongeloofwaardig voor, ik zou nu gaarne te weten willen komen, of dit nu werkelijk waar is. Verscheidene lezers van Tong-Tong hebben inmiddels al weer een kijkje kunnen nemen in Indonesië; zou één hunner dit kunnen bevestigen, dan wel naar ik vurig hoop, dit pertinent kunnen tegenspreken, opdat ik ervan verzekerd kan zijn dat het verhaal slechts tot de fabelen behoort en dit liefelijke meer nog in volle glorie spiegelt.

G. L. de Jong

Aan de twijfel, bij de inzender gerezen, danken wij deze fraaie foto... Gelukkig dus maar, dat zulk een boos gerucht zijn oren bereikte. Wij kunnen hem geruststellen: dit lieflijke meer spiegelt nog in volle glorie. Wij kunnen hem aanraden, zelf eens te gaan kijken. Veel is in het nieuwe Indonesië anders dan het was - de natuur echter is zichzelf gebleven.

Red. T.T.

Journalistieke Herinneringen (I)

Het Eerste En Laatste Schot

"Nu je toch aan de redactie van Tong Tong verbonden bent, zou je wel eens wat oude herinneringen uit je Indische krantentijd kunnen opschrijven", zei Tjalie. Tjalie is niet alleen de baas, maar hij is na zijn loopbaan als onderwijzer bij mij aan het Bataviaasch Nieuwsblad zijn journalistieke carrière begonnen, startte later in onze Nieuwsgier de Piekerans van een straatslijper - ik heb dus bijzondere verplichtingen aan hem en zijn wens is mij dus een bevel, al was hij de baas niet! Ik heb mijn twijfels of de anecdoten uit de Indische persgeschiedenis van vele, vele jaren geleden nog veel belangstelling zullen vinden... maar goed: opdracht is opdracht......

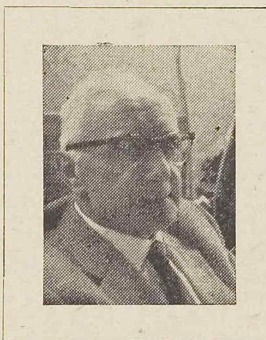
Eerst dan de geschiedenis van het enige revolverschot dat ik van mijn leven heb gelost en dat het leven had kunnen kosten van een trouwe dienaar van het Nederlands gezag......

De opstand van november 1926 op Java was bedwongen: de paniek onder het Nederlandse deel van de bevolking nog niet geheel, toen op nieuwjaarsmorgen 1927 een nieuwe onheilstijding grote onrust veroorzaakte: rebellie was nu uitgebroken op de Westkust van Sumatra, speciaal in de bovenlanden. Niet alleen van bestuur, politie en leger hadden de gebeurtenissen op Java het uiterste gevergd, ook de journalisten hadden onder grote spanning bergen werk moeten verzetten; in het nabije Bantam had ik als verslaggever van het Bataviaasch Nieuwsblad dagen lang rondgezworven. Maar nu de Westkust...... Een dag na het binnenkomen van de onheilstijding vertrok een KPM-er van Batavia naar Padang.

"Jij gaat erheen", zei mijn hoofdredacteur, de onvergetelijke Zaalberg. Hoe lang? "Je ziet maar...". Het zou, door allerlei omstandigheden een reis worden die een paar maanden duurde en via Atjeh in Medan eindigde.

In Padang aangekomen bleek daar dezelfde zenuwachtige spanning te heersen, die in Batavia zo manifest geweest was en maar nauwelijks min of meer was gekalmeerd toen het bericht van nieuwe moeilijkheden, nu op de Westkust, bekend werd. Over wat zich in de haarden van verzet in de Minangkabau afspeelde was zelfs in Padang weinig te vernemen. Verbindingen waren verbroken. Buiten de bescherming van troepen en politie in de hoofdstad van de residentie waagden zich maar weinigen. In Padang was voor een verslaggever dus weinig te beleven. Naar het binnenland dus...... Maar hoe?

Geen verhuurderij was bereid mij een auto af te staan voor wat beschouwd werd als een halsbrekende onderneming. Er zat niet veel anders op dan er ......een te kopen. Op crediet, onder garantie van de goede naam van het

Nieuwsblad. Een Padangse chauffeur zonder werk, bleek bereid de poging, zonder bescherming het binnenland in te gaan, met mij te beginnen. Hij was bang voor niets en werd van een trouw dienaar een goed vriend. In de vroege ochtend vertrokken wij: eerst naar Sawah Loento, waar zich vreemde tonelen bleken te hebben afgespeeld maar de situatie onder leiding van een krachtige assistent-resident snel was opgeklaard. Daarna naar Fort van de Capellen. Geen incident deed zich tijdens deze rit voor: het toch dichtbevolkte gebied leek haast uitgestorven. Er heerste een onheilspellende rust, maar er gebeurde niets. De bevolking bleef bevreesd voor rondtrekkende benden, zoveel mogelijk binnenshuis.

Van Fort van de Capellen wilde ik naar Fort de Kock gaan, daar overnachten in het heerlijke bergklimaat en mijn eerste reportages schrijven. "Maar", zei de assistent-resident daar "in het gebied tussen hier en Fort de Kock is nog niet gepatrouilleerd: van de situatie langs de befaamde weg der zeven heuvelen weten wij nog helemaal niets, want ook de inheemse bestuursambtenaren hebben nog niet kunnen rapporteren - ik heb dus groot bezwaar, dat u doorgaat".

In Fort van de Capellen intussen kon ik niets doen: ik moest trachten de "bewoonde wereld" te bereiken, want mijn kopij kon alleen via Padang, Batavia bereiken. Na veel heen en weer gepraat werd een compromis bereikt. De assitent-resident gaf mij een gewapende "geelvink" mee en drukte mij bovendien een revolver in de hand, die mij bescherming zou kunen geven in geval van ongewenst gezelschap.

Ik heb een diepe afkeer van geweld; ik had nog nooit een vuurwapen gehanteerd en was in de grond van mijn hart meer bevreesd voor de revolver dan voor mogelijke djahats, maar kon het vriendelijke gebaar van de A.R. moeilijk weigeren.

Wij vertrokken in de namiddag. Alles ging goed, totdat wij bij het dorpje Rau-Rau aankwamen. Het was al tegen de avondschemering toen wij op enige afstand een aantal kerels ontwaarden, bezig bamboe over de weg te werpen met het kennelijk doel onze auto tot stilstand te brengen. Naderbij gekomen namen deze lieden een duidelijk "dreigende houding" aan, zoals dat in politierapporten heet. Van onze kant was dus even duidelijk optreden geboden. Ik sloot de ogen, haalde de trekker van de revolver over... De 'bende' stoof uiteen op het geluid van 't schot - voor zover ik kon nagaan had ik niets of niemand geraakt. Wij hobbelden over de bamboes en na een verder incidentloze tocht bereikten wij Fort de Kock.

Twee dagen later kreeg ik telefonisch contact met de AR van Fort van de Capellen. Hij belde mij via de inmiddels herstelde telefoonverbinding op en zei, "Als ik jou weer eens een revolver leen, wil je die voortaan dan niet gebruiken om op mijn burgemeesters te schieten......!"

Tableau! Ik had gemeend, met djahats te doen te hebben. Het desahoofd van Rau-Rau vreesde, toen hij een auto zag naderen, dat hij met opstandelingen te doen had en daar hij op een overval geprepareerd was, was hij aanstonds begonnen met een aantal helpers te trachten, de auto tot stoppen te dwingen...... Het dubbelzijdig misverstand was gelukkig zonder gevolgen gebleven.

Dit is de ware geschiedenis van de eerste en laatste maal in mijn leven, dat ik gebruik gemaakt heb van een vuurwapen en daarmee, dank zij een hemelse bestiering en mijn volkomen gebrek aan ervaring in de omgang met schiettuig, geen onherstelbare ongelukken heb aangericht......

J. H. Ritman

BLADVULLING

ANSARI, Sjeik Abu Isma'il Abdu'llah ibn Muhammad al - (1006-1088); een der eerste Perzische mystici, tevens de eerste auteur van religieuze tractaten in gerijmd proza en van kwatrijnen met mystieke inslag. Zijn smeekgebeden, 'n meesterwerkje van de Perzische letterkunde, zijn nu nog populair. Voorts schreef hij o.m. een mystiek-didactische roman, waarin hij als eerste de geschiedenis van Jozef en Zulaika (= de vrouw van Putifar) behandelt, een onderwerp dat na hem nog talloze Perzische schrijvers zou inspireren.

Gehoorzaamheid.
Blinde gehoorzaamheid zonder het licht van de kennis is een totale verspilling van energie, zoals ploegen in de woestijn.

Geloof.
Geloof waaraan werkelijkheidszin ontbreekt, is verwant aan ongeloof.

Godsvertrouwen.
Wie weet dat Gods Wet de overhand haalt, is bevrijd van verdriet.

Lijden.
Lijden zonder berusting schrijnt als een brandwonde zonder balsem.

Onschuld.
Liefde tot God begint met onschuld.

BOMMEN MET VERTRAAGDE WERKING

Mede door het lezen van boeken over de Tweede Wereldoorlog of het zien van films erover (en over latere oorlogen, b.v. in Viet Nam) weten wij allen wat Bommen Met Vertraagde Werking zijn. Dat zijn bommen met een ingebouwd uurwerk (of een chemische oplossing) die onverwachts exploderen vele uren nadat zo'n bom is ingeslagen. Deze bommen hebben dáárom zo'n extra verschrikkelijke uitwerking omdat men na het vernemen van de inslag niet weet hoe laat de explosie plaats heeft, maar dus leeft in een tijdje van zenuwslopende angst. De bom maakt deel uit van de zg. zenuwenoorlog, die meer en meer de grote vernietigende oorlog genoemd wordt van de toekomst.

Vele obats en insecticiden blijken in de afgelopen jaren zulke tijdbommen te zijn. Omdat aanvankelijke onderzoeken schenen te bewijzen dat ze gevaarloos waren tot op eens óf door het uitbreken van rampen (denk maar aan Softenon!) óf omdat latere onderzoekingen wél schadelijke uitwerking aantoonden, de aanvankelijke redder in de nood een moordenaar bleek te zijn van verschrikkelijke allooi. Momenteel weet de wereld t.a.v. vele middelen tegen milieuvervuiling niet wat wij ons op de hals gehaald hebben. Het zenuwslopende afwachten is begonnen......

*

Van de meeste chemische bestrijdingsmiddelen tegen ziekten of insecten weten wij niets. De enige obat die wij kennen zowel van vóór als na de oorlog is DDT oftewel Dichloor Difenyl Trichlooraethaan, die destijds ook in Indië juichend werd binnengehaald als DE feilloze bestrijder van de malariamuskiet, dus het Einde van alle malaria. Krani's met spuitbussen drongen rawahs en sawahs binnen. Batavia zou voortaan geen Graf der Hollanders meer zijn......

En toen hoorden we opeens niets meer van de wonderobat. Of had hij probaat en finaal de malaria opgeruimd? Langzamerhand druppelen berichtjes binnen van sommige vissoorten, die door DDT werden vermoord. En zo......

Pas veel later komt in de publiciteit het rapport van een speciale werkgroep, die de opinie dat DDT onschadelijk zou zijn, "bijzonder onverstandig, zelfs bijna misdadig" noemt.

"DDT en verwante stoffen", aldus de werkgroep, "lossen op in vet en worden opgeslagen in de reserve-vetdepots van het lichaam. Ze zijn dan vrij onschadelijk, hoewel de opgeslagen dosis vele malen groter kan zijn dan de dodelijke dosis.

Wanneer een mens echter zijn vetreserves gaat aanspreken (bij b.v. ondervoeding of ernstige ziekte) **komen die stoffen in omloop.** "Wie niet gedood wordt op die manier, kan er erntig door worden verzwakt en dus vatbaar worden voor ziekten (malaria, pest en vele andere). En waar wordt op de wereld reeds thans honger geleden en is ook dáár veel DDT "in omloop gebracht"?

De werkgroep stelt in elk geval vast, dat als DDT niet schadelijk mocht zijn voor de mens, de schadelijkheid voor een groot aantal planten en dieren voldoende bewezen is. En de noodzakelijke bacteriën in belangrijke voedergewassen (die dus het ontwikkelingsproces bevorderen) worden door DDT gedood, waardoor de voedselproductie sterk daalt.

Hier komt indirect de ecologie ter sprake, een wetenschap waarvan wij steeds meer zullen horen. Een ecologische kring is een kring van diverse planten en dieren die op hun beurt als "gastheer" optreden om het leven van neven-planten en dieren in die kring in leven te houden.

Valt dus één dier planten of dieren uit door vernietiging (b.v. door DDT), dan sterft de hele kring, wordt er althans door in levensgevaar gebracht.

Er is in vroeger jaren vrij druk met DDT gewerkt, niet alleen anti-malaria in Indië, maar ook anti diverse insecten in land- en tuinbouw in Nederland. Hoeveel DDT hebben wij reeds "opgeslokt?" Misschien is het niet erg, misschien wél erg, maar wie weet waar hij precies aan toe is? En hoe staat het met andere insecticiden, die in voorbije jaren gebruikt werden? En is het niet benauwend te denken aan het geval dat wij inderdaad door hongersnood of ziekte reeds verzwakt zijn, dat deze "tijdbom" dán pas toeslaat?

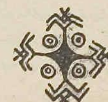
*

In de laatste tijd worden namen als De Chemische Oorlog en De Biologische Oorlog steeds vaker gebruikt. Er wordt mee bedoeld dat door chemische of biologische aantasting van fundamentele voedingswaarden de wereld onvruchtbaar en doodgemaakt kan worden als de Maan...... of om een dichterbij voorbeeld te noemen: vele bosrijke gebieden in Viet Nam. Wie behoedt "de vogelen en dieren des velds"? Want zonder hen kunnen wijzelf ook niet leven!

*

Sporadisch horen we van wetenschappelijke ontdekkingen ter bestrijding hiervan of daarvan. Maar hard opschieten doet onze zieke wereld niet. Soms lijkt het of probate obats ijskoud worden genegeerd...... En is het verder alleen maar meer wachten tot de bom barst. En dáárna zeggen wij weer: "Als kalf-nja al ferdronken, pááás men haat Dempen!"

T.R.

De Apotheek der Natuur (slot)

De derde plaat toont de uitstalling van een dergelijke winkel in de Chinese wijk te Batavia.

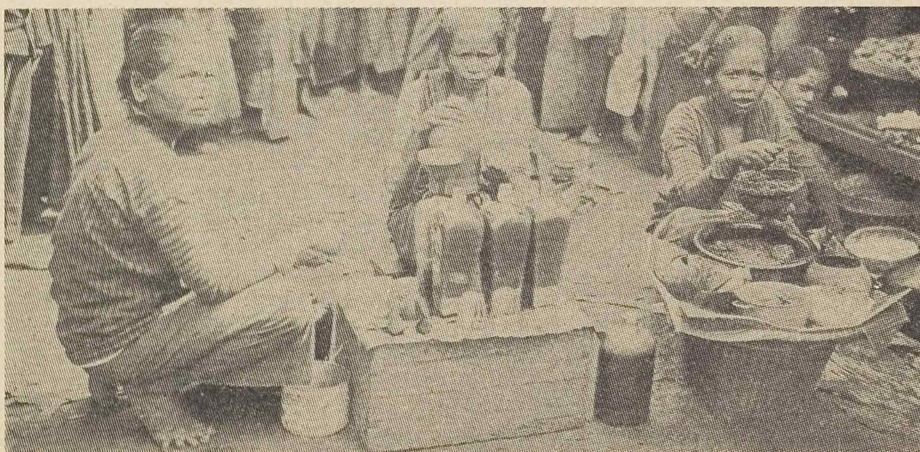
Uitstallingen van uit China ingevoerde voedingsmiddelen vallen er het meest in het oog, terwijl het reukorgaan vergast wordt op de geuren van al deze stoffen, van viswinkels en van een paar openlucht-restaurants die in een verbreed overdekt gedeelte gevestigd zijn. In dit benauwde straatje bevinden zich onderscheidene winkels, waar, naast sommige voedingsmiddelen, specerijen enz. ook "rempa-rempa" in het groot, maar ook wel in het klein verkocht worden. Zij verkrijgen hun waren, voor zover die van buiten Ned.-Indië worden ingevoerd, voornamelijk via Singapore.

In de drie rijen van manden, die in onze afbeelding op de voorgrond staan, vindt men tamelijk uiteenlopende artikelen, als: stukjes kajoe tjendana-sandelhout-; kaneel; zoethout; gadoeng tjina; notemuskaat; foelie; peper; kruidnagelen; koriander; kanari-zaden van Canarium commune L.; amandelen; parelsago; selaseh-zaden van Ocimum spec., die met water een slijmige massa vormen en met limonade stroop genuttigd worden djinten, djinten poetih-komijn-; gambir; peh khak - de vruchten van Illicium religiosum S. et Z.-; menjan benzoë; menjan arab, moestaki - olibanum; gips, die bij de bereiding van bonenkaas dienst doet; warangan - uit China ingevoerd mineraal, hoofdzakelijk uit arseniktrioxyde bestaande-; atal-onzuiver loodchromaat-; troesi-kopersulfaat; tawas-aluin-; toendjoeng, kedeki - ferrosulfaat-; gala gala; klompen was enz.

Daarachter volgen enige rijen petroleumblikken, gevuld met rempa-rempa, die wij reeds op de pasar hebben aangetroffen. Ook setanggi vindt men hier in verschillende qualiteiten te koop; poedervormige praeparaten, uit suiker, reukhouten, harsen en somtijds nog andere stoffen bestaande, die als reukoffer bij plechtigheden gebrand worden.

De door Chinezen ingerichte waroengs vallen direct op door de veel groter hoeveelheden die te koop worden aangeboden, terwijl ze vaak ook zowel geneesmiddelen als voedingsmiddelen broederlijk samen etaleren. In Europa kent men dit verschijnsel ook, omdat immers vele dieet spijzen tegelijkertijd voedend als genezend zijn.

Ook zijn er "apotheken" die diverse kruiden voor de consumptie ineens te koop aanbieden. De kruiden zijn dan eerst vermalen en vervolgens met water vermengd of in water gekookt. Sommige verkoopsters beschikken over drinkglazen, anderen gebruiken een halve klapperdop als drinknap.

Onder de blikken, ten dele haast onherkenbaar door stof en vuil liggen geneeskrachtige houten, basten, benevens reukhouten [1]), opgestapeld. Langs de muren vindt men, op de grond en op planken, kisten met menjan, met lijm, was borax, flessen eau de cologne, pakflesjes met vanilline, waarvan vrij aanzienlijke hoeveelheden verbruikt worden in limonade, ook wel in sigaretten; voorts ol. cajeputti, rozewater, ontvette watten enz., terwijl achter in het lokaal en op zolder grote zakken en kisten met voorraad van allerlei aard, w.o. djadam (aloë) en getah inggoe (asa foetida), bewaard worden. Ook hier alweer: velerlei in een klein bestek te zamen gebracht. De zakjes, die men boven de uitstalling ziet hangen, bevatten een vrij uitvoerige pharmakognostische verzameling, bestemd tot de bereiding van een drank voor kraamvrouwen.

Uit het boven gezegde is ons reeds gebleken, dat de hier besproken groothandelaren zich geenszins bepalen tot de handel in geneeskrachtige producten. Wij zien dit ook op plaat VII, waar de winkel is afgebeeld van een Chinees te Djogjakarta, die voornamelijk handel drijft in de stoffen, welke bij het, ter plaatse veel beoefende, verven van geweven goederen dienst doen, nl. verfhouten en basten en was, waarvan men dan ook grote hoeveelheden aanwezig ziet, maar daarnevens zijn inkomsten trekt uit de verkoop van rempa-rempa. In de omtrek van de grote Djogjase pasar gaat blijkbaar in deze artikelen nog al wat om. Plaat VIII vertoont twee dergelijke winkels naast elkaar, terwijl er in de onmiddellijke nabijheid nog meer gevestigd zijn.

Somstijds is aan dergelijke toko's ook een omvangrijke handverkoop van geneesmiddelen verbonden. Dit is bv. het geval te Semarang, waar op de pasar zelf weinig op dit gebied te zien valt. Veelal zit dan een groot deel van de dag in de voorgalerij een Indo-Chinese vrouw, die het vak verstaat, op een laag bankje gehurkt, achter de uitstalling de klanten af te wachten. Behalve de mengsels, die zij op aanvraag gereed maakt en aflevert, verkoopt zij vaak ook "djamoe's" die in grote verscheidenheid voorhanden zijn.

Djamoe's zijn praeparaten, die niet zozeer dienen als geneesmiddel tegen bepaalde ziekten, als wel om het lichaam gezond te houden en tegen kwade invloeden te beschutten. Dit geldt althans voor de echte djamoe's, al gebruikt men het woord djamoe vaak niet in deze eigenlijke betekenis, maar in die van geneesmiddel. Trouwens de grens is ook bij de werkelijke djamoe's volstrekt niet scherp getrokken; een djamoe b.v., die voor de ingewanden heilzaam wordt geacht, zal ook als geneesmiddel kunnen genomen worden ingeval er iets aan de ingewanden hapert. In deze betekenis spreekt men ook van "djampi".

Vooral in Midden-Java wordt het in 't algemeen voor wenselijk gehouden,

dat ieder op gezette tijden djamoe inneemt. Al naar de leeftijd en de omstandigheden van de persoon in quaestie zijn dan de samenstelling en de naam van de te nemen djamoe verschillend.

Zo onderscheidt men b.v.: djamoe parem, geregeld een of twee malen 's weeks door vrouwen in te nemen; djamoe galihan, door meisjes en jonge vrouwen na de menstruatie te gebruiken, ook dagelijks gedurende de eerste tijd na een bevalling: djamoe toedjoeh angin, ingenomen als maag- en buikverwarmend middel, en djamoe toedjoeh laos om dadelijk na een bevalling te nemen; djamoe sawanan voor zogende moeders; djamoe saraban voor ouden van dagen; djamoe sambetan, die in het algemeen voor iedereen is aan te bevelen; djamoe kamboeang voor herstellende zieken; djamoe oesoes, heilzaam voor de darm, in het bijzonder ook bij bloeddiarrhee, enz.

Het zou geen zin hebben, hier over de samenstelling van al de opgenoemde djamoe's uitvoerige bijzonderheden te geven, te meer daar die samenstelling volstrekt niet vaststaat, maar tot zekere hoogte afhankelijk is van de inzichten, of liever van de gewoonte van hem of haar, die het praeparaat bereidt.

De gegevens in dit artikel zijn grotendeels afkomstig uit het boekje "Aantekeningen over Oosterse Geneesmiddelen" van de hand van Dr. W. G. Boorsma, militair apotheker in Ned. Indië.

---

[1]) De voornaamste reukhouten zijn afkomstig van Gonystylus Miquelianus T. et B. (kajoe garoe), van Aquilaria malaccensis Lam. (kajoe garoe, op Java veel minder veelvuldig aangewend dan Gonystylus hout, aldaar niet inheems), van Dalbergia Cumingiana Benth (kajoe laka), van een Canarium spec. (kajoe rasamala) van Celtis spec. (kajoe tai), van Coniferen (kajoe kastoeri), eindelijk van Santalum album L. (kajoe tjendana).

SCHULD

Twee lezers hebben de mening van T.R. aangevochten in het stukje "Twee tegen één" in TT. No. 24, waarin wij zelf mede schuldig geacht worden aan de onafzienbare moordpartijen in Viet-Nam. Men moet het stukje goed begrijpen: het heeft niet de bedoeling ergens een beschuldiging te stellen en daarmee afgelopen.

Daarmee zijn we te gauw af van zoveel andere vormen van onrecht ook in de wereld, waar we niet **direct** mee te maken hebben, en waarvoor we dus onze handen in onschuld wassen, o.m. in gedachten roepend de gebeden die wij ten hemel zenden en het storten van gelden voor "kassian-acties".

Het gaat erom dat wij ernstig zoeken naar een nieuwe geestelijke instelling, een nieuw berouw en een sterker levenspatroon dat betoel afrekent met zo erg veel afschuwelijkheden, waar we schouderophalend aan gewend zijn geraakt. Ook de moorden en aanrandingen in onze stad, de schending van kleine kinderen, het "alcoholistisch-automobilisme" dat dag in dag uit doden maakt, het toenemend jeugdmisbruik van verdovende middelen, enz. enz.

Zaken, waarvan wij genoegen nemen met een "verklaring: ja, hoor es, dat is de schuld van de regering (c.q. justitie, politie, enz. enz.). Hoe dan ook: al die ministeries en senaten zijn toch door ons gekozen en doen hun kwalijke zaken met **ons** fiat! Op de een of andere manier zijn **controle en medezeggingschap** op de gemeenschap verloren gegaan, en wij weten niet (wij denken er nooit over) op welke wijze wij weer een maatschappij kunnen krijgen die niet doodgelopen is in een slap parlementarisme, omringd door lekkere sociale wetten......

Geen enkele religie en geen enkele moraal pleit ons vrij van schuld als onze "Beschaving" meewerkt aan het doden van tienduizenden en doen verhongeren van honderdduizenden. Eens waren er een Kameeldrijver en een Timmerman, die zochten naar nieuwe levensinzichten.

Het ligt dus **niet** aan staatshoofden of ministers om te zoeken naar nieuwe wegen. Ook wij moeten **onvermoeid** blijven zoeken en werken......

T.R.

Wanneer U per giro bestelt (de giro naar Tong-Tong, dus niet naar het giro-kantoor) vult U dan niet het bedrag in? We moeten er namelijk nog de porto bijrekenen. U krijgt met de bestelling altijd een afrekening van ons!

BELEVENISSEN VAN EEN RECHTER IN VOORMALIG NEDERLANDS-OOST-INDIE (VI)

DOOR MR. M. J. A. OOSTWOUD-WIJDENES

Van overspel tot koppensnellerij

Er zijn stellig nog velen, die niet weten, dat voor Nederlanders het overspel behalve 'onzedelijk' geheten, zelfs een zede-**delict** is; niet eens een 'overtreding' in de zin van onze strafwet, maar een **misdrijf!**

Het mag dan een zogenaamd 'klacht-delict' zijn en zo'n klacht zelden worden ingediend, er staat heus geen hechtenisje of geldboetetje op, maar uitsluitend **gevangenis**-straf!; tot een maximum van zes maanden. In Indië was het zelfs negen maanden.

Veel 'misdadiger'(?) nog lijkt overspel in de Islamitische wereld. En bij de Landraad in Indië kwamen er nogal eens strafzaken wegens overspel tussen Inheemsen voor. Dan adviseerde de Penghoeloe regelmatig tot de straf van 'randjam' = steniging!, dus dóódstraf! (waar de Landraad gelukkig nooit op **mocht** ingaan.)

Nederlanders vinden overspel zo veel minder 'erg' en zeker te zeer een privé-aangelegenheid om daar gauw de rechter, dus een buitenstaander, in te willen mengen. En gevangenisstraf er voor lijkt velen wel wat bar.

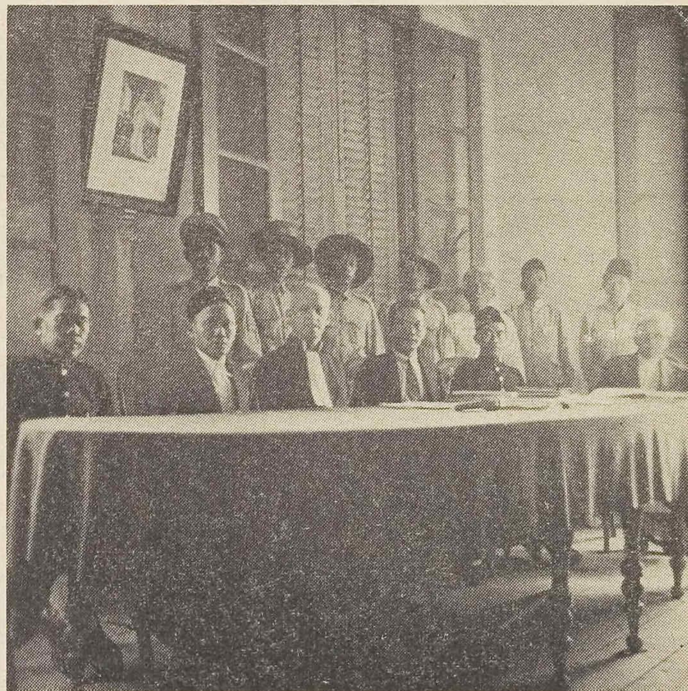
Intussen was wel vreemd, dat in éénzelfde samenleving, in Indië, de chinese buurman van de Europeaan vrijelijk en ongestraft naast zijn wettige echtgenote 'bijvrouwen' mocht nemen, zelfs in huis. Volgens zijn (toch eeuwen oudere) beschaving (dan de europese), was hij daartoe zelfs **verplicht** als zijn hoofdvrouw hem geen mannelijke nakomeling baarde. - En in éénzelfde straat kon dan verderop een rijke mohamedaanse Arabier zich de weelde veroorloven met vier vrouwen gelijktijdig **wettig** gehuwd te zijn. Voor hem maakte een ruime beurs polygamie wettig mogelijk; en daardoor overspel praktisch onnodig. Overigens werd aan 's mans huwelijkstrouw door dezelfde Koranische wetgever eigenlijk maar weinig waarde gehecht, want echtscheiding was voor meneer de Arabier-in-bonis even gemakkelijk als boompje-verwisselen. Hij behoefde maar driemaal achter elkaar vóór een Islam-beambte tegen zijn vrouw te zeggen: "Ik verstoot je." (de zogenaamde 'talaq'), dan was de zaak al voor mekaar, en het echtpaar dan **ván** elkaar. Ook dit kostte alleen wat geld; zedelijk-makend geld - Onzedelijk leek eveneens soms alleen als een geldelijke kwestie te worden beschouwd.

Een rechter te Makassar (Celebes) ondervond eens in 1937 bij zijn eigen Boeginese bediende, dat op nader te noemen ook louter financiële grond, de **schaking** v. de zuster v. de Boeginees de doodstraf vereiste voor de schaker!; en een Landraadvoorzitter in Borneo hoorde twee jaren later een voornaam en ontwikkeld Lid van het college met een plat-economische motivering voor doodstraf stemmen in een strafzaak wegens **verkrachting** van een vier-jarig meisje. In deze beide gevallen ging het alleen om... de bruidsschat! Kijk: de betaling van een bruidsschat werd in het eerstgenoemde geval door de schaker ontdoken. (Let wel: Indien hij alsnog voldoende geld bij elkaar zou weten te scharrelen en dat aan de familie van de geschaakte vrouw zou afdragen, dan zou hij van datzelfde moment af niet meer vogelvrij zijn en met open armen ontvangen worden!) En in geval 2 zouden de ouders van het verkrachte kindje doordat het meisje niet meer maagd was, geen behoorlijke bruidsschat meer voor hun dochter kunnen bedingen! Schaking en verkrachting, op morele en ethische grond twee heel ernstige misdrijven volgens ons strafrecht, bleken zo in Indië nog aanmerkelijk veel straf-waardiger gevonden te worden, immers de doodstraf waard, maar... als zuiver zakelijke benadeling van... ánderen dan het slachtoffer zelf!

En wie weet nu eigenlijk wat in zo'n heterogene wereld wezenlijk 'onzedelijk' is of ook maar 'onfatsoenlijk' of 'slecht'? Uit duizenderlei verscheidenheid nog enkele voorbeelden:

De wilde Dajaks in Borneo, die in koppensnellen geen been zien, verwachten voor meineed volgens hun adat de doodstraf, maar met een toch wel verheven gedachte: Wie een eed breekt, die hij voor zijn god heeft afgelegd, verdient de zwaarste straf. Het ontstelt hen eenvoudig, dat in ons europese strafwetboek voor de ergste meineed (in strafzaken ten nadele van een verdachte gepleegd), een maximum van 'maar' negen jaren gevangenisstraf staat. Maar misschien wel het 'redelijkst' gedacht was het standpunt van een **heidens** Lid van de Landraad in het rimboe-plaatsje Sampit (Borneo) die oordeelde, dat in meineedszaken geen enkele rechter op aarde tot straffen bevoegd kon worden geacht, want de bovenmenselijke Macht, bij de eedsaflegging aangeroepen, zou zélf dan wel straffen.

In geordende maatschappij van de 20ste eeuw, ziet het er toch bedenkelijk uit, dat Penghoeloe's bij de Landraden (zoals

Een zitting van de Landraad (model in 't zwart!) te Koeala-Kapoeas (Borneo).

eerder al vermeld), volgens hun Koranische wet ingeval van een bewezen diefstal adviseerden tot de straf van: 'Afkapping van hand(en) en (of) voet(en)'!, al werd dan zo'n advies feitelijk 'voor spek en bonen' gegeven, omdat onze wet het volgen ervan verbood. Hoe vreemd doet ons ook aan: het feit, dat in Timor nog in 1930 de Landraadvoorzitter eens bij overdruk-bezochte paardenrennen genoeglijk stond te praten met een oude Timorese 'Meo' oftewel: voormalige 'Voorvechter', met prachtig-bewerkte grote gouden plaat als ereteken op de borst, welke Meo zelf nog... mensevlees had gegeten in zijn 'goede tijd', een vijftig jaren terug! Vooral de muis van een mensehand (hij wees die bij de rechter aan!) was volgens hem zo lekker. Daar smakte hij nog van na. En hij liet aan zijn zwaard een bos mensehaar van een gedode vijand zien, afhangend uit de kop van het gevest; zo'n aardig souvenir, niet? Enkele jaren later zou dezelfde rechter in Borneo het koppensnellen te straffen krijgen. Hij was toen pas van europees verlof terug en net uit de eerste-klasse-luxe van een prachtige, moderne mail-stomer gekomen, om - maar weer in toga - te trachten, zo veel mogelijk beschaafd (of maar zo min mogelijk beschaafd?!) te staan tegenover de **geloofs**voorschriften, die overigens zachtzinnige Dajaks dwongen om voor enig, bijtijden wel voorkomend doel een mensekop te leveren!; net zoiets als - (wel gemakkelijker aanvaardbaar)- in andere geloofskringen b.v. voor de Kerstviering een gevulde gans nodig schijnt te zijn. Zo kwam een rechter in Indië soms voor de moeilijkste beslissingen.

In Nieuw-Guinea werden door de ene stam tegen andere hele sneltochten gearrangeerd, echte oorlogen zonder oorlogsverklaring, alleen om een redelijke hoeveelheid mensekoppen te verkrijgen, die te pas kwamen bij geboorte, huwelijk, sterven, ontgroening van jongelingen, enz. De kop werd als krachtgevend en kwaadwerend middel aan zieken, of door een jongen aan zijn meisje gegeven, in of aan een huis of totempaal gehangen; en, hoe meer een nederzetting er bezat, des te gunstiger was het. In het meer geciviliseerde Borneo zou het koppensnellen b.v. bij de Kajan-Dajaks aan de boven-Kapoeasrivier al enigszins in onbruik zijn geraakt vóór de invloeden van europees bestuur en zending. Oorspronkelijk zullen de koppen ook wel van verslagen vijanden zijn geweest en als trofeeën van krijgshaftigheid hebben gediend. In 'onze' tijd diende een kop wel eens voor zegebrengend symbool bij een bijzonder huwelijk, b.v. van een hoofdman, maar voornamelijk scheen een mensekop nodig te zijn om als 'veel heil en zegen brengend' middel begraven te worden onder de hoofdstijl van een woning of onder de belangrijkste paal van een bijzondere brug. Een grote

hoeveelheid van koppen was dus minder 'nodig' en 't koppensnellen gebeurde er ook meer door enkelingen of een kleine groep mannen.

Wel eens als sluipmoord bedreven, kon het doden geschieden met een pijl uit de bewonderenswaardig gaaf gemaakte Borneose blaasroer, of met een giftige speer, maar voor het verkrijgen van de kop zal wel altijd het grote mes, de mandau, gebruikt zijn, een zwaar, staalhard en vlijmscherp mes met veelal fijn bewerkt hertshoorn gevest. Onder beschavingsinvloed werd al 'menselijker' het mensehoofd vervangen door een buffel-, geite-, of zelfs wel kippekop. Moest vroeger altijd een mens als slachtoffer zijn (of haar) hoofd afstaan, dan werd hij (of zij) geenszins willekeurig uitgekozen, zoals wel het geval was bij de Nieuw-Guinea-sneltochten, waarbij hele nederzettingen voor koppen werden uitgemoord. Nee, naar het heette, had in Borneo de keuze plaats volgens apart 'van hogerhand' ingegeven en samengestelde tabellen of lijsten. Ze werden uiteraard diep geheim gehouden, maar zo'n lijst met voor alle aanwezigen volkomen onleesbare tekens was eens, bij processtukken gevoegd, te zien op een zitting in een strafzaak. Die zaak betrof een merkwaardige sneltocht. Er bleken vier roeiers gewoon overdag in een kano naar een vér-af wonende oude vrouw te zijn gepeddeld. (Stel U even zo'n mensje voor, dat daar heel alleen in de onbeschrijfelijke eenzaamheid van een open plek aan een kreek in de eindeloze omgeving van donker Borneo's bos woont. Het hoeft maar kort, want:) Daar aangekomen, meldde het viertal zich plechtig aan met de mededeling: "Wij komen uw hoofd halen."

Het zou dan als geluks-garantie onder enig bouwwerk begraven worden. De vrouw zou er gewillig in hebben toegestemd, voor het goede doel geofferd te worden, indien zij nu eenmaal door de shamanan (priesters) daartoe was aangewezen... Een Dajaks dorpshoofd, wel zeer westers georiënteerd, had plichtmatig het geval gemeld. Maar... hoe nu zulke 'moordenaars onder geloofsdwang' te straffen!? Het best leek het, ze als kinderen te beschouwen en dus onze strafwet maar heel gematigd op ze toe te passen.

Zeker zullen in de laatste jaren van het Nederlands bewind en dank zij zending en missie de echte snel-zaken (dus moorden, waarbij het uitsluitend om een mensekop te doen was,) althans op Borneo uiterst sporadisch meer zijn voorgekomen. Door de Landraad in het ressort Bandjermasin werden toch in 1939 nog twee zaken behandeld, die vrij aannemelijk als snel-zaken en niet als 'gewone' moorden konden worden berecht. Toch zullen ras-echte Dajaks in bestuurs- of politiedienst niet graag snel-partijen willen aangeven, zo min als ze graag 'Dajaks' genoemd wilden worden, omdat het woord wel heette een scheldwoord te zijn, door Sumatraanse immigranten ingevoerd. In elk geval bleken deze natuurmensen, zoals ze elke week op marktdag bij honderden in hun 'venetiaanse' gondels met het mengvolk van de Bekoempaiers over de Barito-rivier naar Bandjermasin kwamen afzakken, in de omgang heel vriendelijke, prettige, goedgebouwde en knappe mensen te zijn; alleen de oudere mannen met hun uitgerekte oorlellen, die tot op de schouders soms hingen, zagen er nog wel primitief uit.

Maar hoe anders was toch hun wereld dan de onze; hoe zeldzaam gecompliceerd die hele tropische samenleving, waarin b.v. up-to-date-Europeanen per modern K.P.M.-schip een rivier opvarend, soms opeens een stil naar zee drijvend zielescheepje van een gestorvene tegenkwamen als een oer-oud geloofs-plaatje; of op land reizend overal wel offerandes aan heilige bomen, of stenen, of palingen, of een geheimzinnige bron aantroffen, misschien eens het jaarlijks offer van kippen (vroeger: kinderen!) aan de brommende Bromo-krater meemaakten, en alom bij een zons-of-maanverduistering het letterlijk 'heidens' lawaai te verwerken kregen, waarmee de kwade geesten verhinderd werden (en altijd met succes.) om de zon of maan helemaal dan wel voor goed 'op te eten'...

In een dergelijke gemeenschap is een allen-bevredigende wetgeving en rechtspraak volstrekt onmogelijk. Wat niet wegneemt, dat ons rechtsbestel in het (te veel denigrerend 'koloniaal' genoemd) beleid over de onvolprezen eilanden van de 'gordel van smaragd', ondanks veel betweterij en onwetendheid en zuiver machtsoverwicht, toch groot respect verdient in z'n algemeenheid. De critiek en scherts in deze 'belevenissen van een rechter' willen daar zeker niets aan **afdoen!**

De Wedana gaf namen

Aangezien ik de Javaanse taal en de dialecten ook het hoog-Javaans vrij behoorlijk machtig was, bewoog ik mij onder 't volk, van tani tot de hoge prijaji gemakkelijk en verkreeg daardoor vaak bijzondere voorrechten. Zo zat ik eens bij een Ass. Wedono, waar een heerlijke kop koppi werd gedronken en een stukje doedo kemool werd genuttigd en kreeg van hem het ondervolgende verhaal te horen.

Op een keer wilde de Resident van Rembang ergens in zijn residentie een streek bezoeken, die hij nog niet kende. Op de plaats, waar de tocht te paard zou beginnen, verzamelden reeds de desa-hoofden en gevolg, de Assistent-Wedono en de nodige "mas oppas". Eindelijk was ook de Regent gearriveerd. De wedono werd voor deze geroepen en kreeg de opdracht, tegen de gewoonte in, voor de Regent achter de Resident te rijden, om zodoende de nodige vragen en inlichtingen betreffende het gebied, dat in zijn district lag te beantwoorden, aangezien de te volgen route voor de Regent vreemd was.

Direct na aankomst van de Resident vertrok het gezelschap. Ook de Resident kende het gebied nog minder. Plotseling liet hij zijn paard stoppen. Hij nam de omgeving op en vroeg aan de Wedono, hoe die streek heette. De Wedono, die zich niet op zijn gemak gevoelde, reageerde echter snel en zei prompt: "Ploso kerep Kandjeng". Dit werd in het dagboek van de Resident genoteerd. Zo trokken zij door een gehucht. Ook hier stopte de K. Toewan. En vroeg naar de naam van het gehucht. Tussen de klapperbomen stond er een, die ver boven de ander uitstak. Het antwoord was dus: "Klopo doewoor", Kandjeng.

Ook dit verscheen in het dagboek van de Resident en de tocht werd vervolgd. In een streek waar het terrein minder begroeid was en koeien te zien waren, werd weer halt gehouden. Weer werd het terrein in ogenschouw genomen en weer naar de naam gevraagd. De Wedana, die achter de rug van de Resident behoorlijk zijn ogen de kost gaf, zag een van de koeien wegrennen en toen de Resident met zijn verwachte vraag kwam, was het antwoord klaar en deze luidde: "Sapi keplojar".

De tocht ging door een djatibos en zij passeerden een streek, waar de djatistammen prachtig, rechtstandig stonden. Dat zag de Wedana en daarom beantwoordde deze de vraag, hoe het bos heette, met "Djati bagoes K. Toewan."

De Regent, die achter de Wedono reed, kreeg al spoedig in de gaten dat alle gegeven namen verzonnen waren. Toen een pasangrahan werd bereikt, kreeg de Wedono de opdracht zich met zijn mensen te verzamelen, om verdere opdrachten te ontvangen. De Regent zou zich spoedig bij hen vervoegen. Na met de Resident een verfrissende dronk gebruikt te hebben, verontschuldigde de Regent zich en begaf zich onmiddellijk naar de Wedono die behoorlijk onderhanden werd genomen. Maar voor zijn schranderheid, had de Regent toch bewondering. De door hem verzonnen namen moesten gehandhaafd blijven.

Zo zijn die namen tot heden nog behouden en de Djatibagoes werd ook een **"Houtvesterij Djatibagoes."**

R.F.D.

Zo op het eerste gezicht zou U denken: wat doet dit plaatje in Tong-Tong? Een jong Hollands meisje in hippe kleding, in welk verband staat ze met Tong-Tong?

Toch vertegenwoordigt dit plaatje Tong-Tong helemaal. Het lieve meisje is Ina Boon-Spruit, mijn schoondochter en moeder van mijn blondste tjoetjoek. Ze heeft zich in een jaar tijd helemaal op ons kantoor ingewerkt en "doet" boekhandel en toko ondanks alle voor haar toch volkomen onbekende Indische artikelen, alsof ze niet anders gewend is. Het is haar stem die U meestal door de telefoon hoort. Heel wat liever en geduldiger dan de mijne!

Wat ze aanheeft is een "happy coat", U weet wel, zo'n handige omslag kimono van batik. Steeds krijgen we vragen per brief of telefoon: hoe ziet zo'n ding er toch uit? Hierbij dan het duidelijkste antwoord.

Verder staat Ina in de Tong-Tong tuin, die ik dit jaar geen enkele keer gewied of beplant heb. Alles wat er aan (on) kruid bestaat is er dit jaar opgeschoten. Het is een heerlijke wildernis van alles wat Mellie Uyldert en Ingrid Gabriel tezamen hebben kunnen bespreken. Als U eens een makkelijke tuin wilt hebben zonder tangan dingin kan ik U aanraden: wied niets, behalve gras, en uw tuin staat binnen een paar maanden vol verrassingen: bloemen, pluisjes, bessen. Pas alleen op voor de brandnetels!

En zo staat dit plaatje voor alles wat Tong-Tong is: boekhandel - toko en een stukje jonge, blije, ongekunsteldheid in dit tijdschrift. Dank zij Ina.

Lilian Ducelle.

1001 avonturen met de soetil

Liefhebbers voor Babad?

Met Louise Bourdil in Frankrijk over koetjes en kalfjes corresponderend kwam het gesprek (hoe bestaat 't!) ook op babad en de wijze waarop dit gerecht in Frankrijk behoort tot de delicatessen, terwijl men er in Holland zijn neus voor ophaalt.

Desgevraagd stuurde Louise me dus ook een recept om ook in Holland eens babad ("tripes") op zijn Frans te eten en wel in het recept: "Tripes à la mode de Caen". Wie nog eens een bevlieging mocht krijgen om "babad prantjies" te maken, gaat als volgt te werk:

Schrappen en verscheidene malen zorgvuldig wassen. Daarna **24 uur** weken in water, wat men gedurende die tijd telkens ververst, en in het vóórlaatste water azijn doen, daarna weer weken in gewoon water.

In stukken snijden van 4 x 8 cm. en in 'n diepe, aarden pot doen, tezamen met fijngesneden worteltjes, uien, thijm, laurier, peterselie, kruidnagel, 3 à 4 teentjes knoflook, spek van varkensborst, 1 kalfspoot in stukjes half-om-half: water en witte wijn (nog beter is cider), zout, grove peperkorrels.

Alles bedekken met repen spek, en de pot **hermetisch** sluiten (om de deksel heen, de bies afsluiten met deeg.)

Alles in de oven op heel zacht vuur gedurende **7 à 8 uur.**

Bij het opdienen overgieten met een flink glas cognac.

*

Tot zover het recept van Louise, waaraan wij toch wel dit menen te moeten toevoegen: in Frankrijk is men zelden met één recept uitgepraat. Er zijn dus ook andere ideeën om deze tripes à la mode de Caen te maken. Onder meer hebben wij gehoord van een methode, waarbij "Caenezen" adviseren de babad te stoven met een kalfspoot, uien, cider en Calvados.

Waarvan Njootje ongetwijfeld getuigen zou met twee woorden: "Wadoeh! Wladamm!" En dat is het.

T.R.

HET WAPEN VAN SEMARANG

Het is al weer enige maanden geleden, dat Tong Tong bijdragen bevatte over de afkomst van de naam Semarang of Samarang en de oorsprong van het stadswapen. Een haast overstelpende correspondentie over dit onderwerp heeft ons sedertdien tot de overtuiging geleid dat oud-Semarangers nog altijd een levendige belangstelling koesteren voor het verleden van hun stad en voorts, dat zij het over een groot aantal zaken niet eens zijn en wel nooit zullen worden......

*

Het oorspronkelijk stadswapen, zo blijkt uit een van deze brieven - en aan de authenticiteit van deze mededeling zal wel geen twijfel bestaan - dateert van 29 mei 1827, toen de commissaris-generaal, Burggraaf Du Bus de Ghisignies (tussen haakjes: de enige Belg die ooit dit hoge ambt heeft bekleed) bij besluit no 20 de stad - als blijk van waardering aan "de ingezetenen van Samarang in het algemeen en in het bijzonder aan de schutterij en de overgebleven vrijwilligers" toestond het voeren van een wapen, omschreven als volgt:
"een azuur veld bevattende in het midden en op den voorgrond eene maagd (van zilver), het hoofd met eik en lauweren gekroond, rustende met de regterhand op den kop van een achter haar liggenden leeuw (van goud), in deszelfs regter voorpoot vasthoudende negentien pijlen, en met de linkerhand op een anker, met de legende: Samarang, er onder geplaatst; het veld met eene kroon van vijf burgten gekroond."
Een andere briefschrijver - de heer W. F. W. Schardijn - heeft zelf, als jongen van een jaar of veertien, medegewerkt aan de uitvoering van het enigszins gewijzigde ontwerp van een stadswapen voor Semarang, dat het gemeentebestuur omstreeks 1910 aanvaardde en dat door de kunstschilder Geraerdts (bij wie Schardijn in de leer was) werd geschilderd.

Wij geven nu verder het woord aan de heer Schardijn:
Ik herinner mij nog heel goed, dat Geraerdts toen ook opdrachten van de Internatio kreeg n.l. om reclameplaten te maken voor de Van Nelle shag-tabak: dezelfde reclameplaten, die thans nog geregeld op de achterste bladzijde van Tong Tong worden afgedrukt, en thans dus reeds 60 jaren dienst hebben gedaan, hetgeen een opmerkelijk jubileum mag worden genoemd.

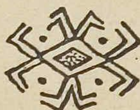
Wie nu goed een pak van Nelle-shag bekijkt, bemerkt dat het motief van het wapen van de kaapkolonie en van dat van Semarang " De rijzende Hoop" op de blauwe pakjes voorkomt.
De Heer Geraerdts droeg mij op een vergroting (afm. 38 x 50 cm) van zijn schetsontwerp in waterverf te maken, terwijl hijzelf de leeuw àpart schilderde om deze gemakkelijker in zijn definitieve ontwerp in te kunnen passen, gelijk met de stadskroon, de schilddragers en de andere entourage, welk geheel als stadswapen werd aanvaard voor Samarang of Semawis (ngoko) hetgeen dus niet de oude naam der stad is. In de Hindu-Javaanse periode van Mataram heette de plaats nl. TERBOJO naar een klein riviertje, dat evenwijdig stroomt met de kali Ngarang, thans kali Samarang geheten en dat de Oostgrens van de plaats markeerde.

De betekenis van de naam Samarang is duidelijk. Het wil zeggen, dat er ter plaatse weinig of geen asam = tamarindebomen te vinden zijn dus zou het ontwerp van de asambomen in het stadswapen nietszeggend zijn. Die schaarste van de asamboom werd in de vroegere dagen veroorzaakt door het feit, dat Japara en Terbojo vele scheepswerven hadden en er behalve het djatihout ook veel ander timmerhout nodig was voor de scheepsbouw. Het sprak dus vanzelf, dat men andere bomen ging planten die nuttiger waren, zoals waru- en gombongbomen voor de aanmaak van touw en kleding, terwijl de sawo-ketjik, djohar, kenari, ketapang en tjemarabomen, die beter timmerhout leveren dan de asam, die eerst later voor de beschaduwing van de Grote Postweg van Generaal Daendels werden aangeplant.

Welke betekenis moeten wij nu hechten aan de maagd met het anker? Wel, dat de baai en de haven van de stad een veilige ankerplaats bieden voor de schepen, die door de N.W. stormen worden geteisterd, of wanneer zij een schuilplaats moeten zoeken voor de drieste en geduchte zeerovers, die hun bases op de Karimun Djawa in het noorden en het gevreesde eiland Mandalika in het Oosten hadden, welk gevaar werd aangeduid door de leeuw, aan de voeten van de maagd.

Samarang kwam tot bloei toen de Ver. Oost-Indische Compagnie besloot haar hoofdfactorij te Japara naar Samarang over te plaatsen en is deze stad dus nog niet zo heel oud. De stad werd later hoofdzetel van de gehele Noord-Javaanse kust, die zich uitstrekte van Tjirebon tot aan Pasuruan, met als hoofddoel om de roerige Mataramse vorsten in het oog te houden.

Het Samarangse stadswapen is dus gebaseerd op zuiver geschiedkundige motieven in tegenstelling tot dat van Surabaja, dat uitgaat van de legende van de strijd tussen de krokodil en de haai.

TOT NADER BERICHT

Wilt U ons tot nader bericht, geen kleren, boeken en tijdschriften meer brengen, bestemd voor Indonesie. Wij zitten VOL bovendien te weinig personeel (vacantie) om in te pakken. Zelf mag U natuurlijk altijd verzenden aan
Mevr. C. Saptodewo, djl Merdeka 34-Flat 42, Bandung, Indonesia.
GIKI (Jajasan Pendidikan Gita Kirti) kleren, lectuur) Djl. Pemuda 64, Surabaja, Indonesia.
Perumahan Orang Tua "Pniel", djl. Samanhudi Dalam 26, Djakarta, Indonesia. (oude kleren, lectuur)
Jajasan Pa van der Steur (B.O.S), Badan Pengurus, Matraman Raja 77, Djakarta, Indonesia, (kleren, boeken etc. etc.)
Karta Pustaka (Ned. Cult. Centrum) Nj. E. Th. Simadibrata, djl. Hadidarsono 9, Jogjakarta, Indonesia (voornamelijk lectuur)
Ned. Leeszaal/Biblioth. Karta Pustaka, t.a.v. Mevr. E. Th. Simadibrata, djl. Hadidarsono 9, Jogja vraagt: "Adriadne" handwerk bladen (alle nummers welkom), ook van "Burda". Verder alle soorten handwerk-brei-haak-en modebladen, Margriet-breiblad.
Als U tijdschriften verstuurt, doe het zo:
Met de **voorplaat naar binnen** stevig oprollen in pakpapier, met cellotape vastmaken. De beide uiteinden van het pakpapier naar binnenvouwen, zo min mogelijk van de bladen laten zien.

ATTENTIE!

Met ingang van 1 sept. gaan de post-tarieven weer een sprong de hoogte in.

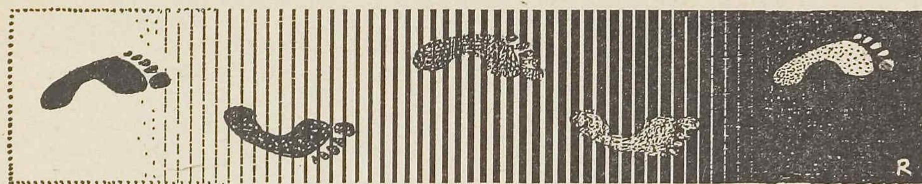
brieven van 30 ct op 35 ct
briefk. van 25 ct op 30 ct
drukwerk van 20 ct op 25 ct

GLIMLACHJES

Op een giro een bijdrage voor onze a.s. Selamatan. Uitgetypt door een Hollandse typiste van de bank als: "storting Sla me dan".

Een Hollandse dame op de Pasar Malam Amsterdam bij de stand van Tong Tong: "Nou moet U me toch eens precies vertellen wat Tong Tong betekent!"
We vertellen het haar, duidelijk, er hangt bovendien een levensgrote tong tong in onze stand.
Het zit haar echter niet lekker, want nogal kribbig zegt ze: "Dan klopt er toch niets van, want waarom staat dan overal dat je saté-met-tong-tong voor drie gulden kunt krijgen!"
En toen wij maar weer uitleggen wat lontong is......

VOETSTAPPEN IN 'N ANDERE WERELD

HET TEKEN

Naar aanleiding van het artikel in Tong Tong van 15 februari j.l. wilde ik U een geschiedenis vertellen die ikzelf heb meegemaakt.

Mijn eerste echtgenoot was nl. gelijk met heren in onze straat, hr. v. Aardenne, Hartsteen, Kahle en vele Malangers in Kesilir geïnterneerd.

Iedere maand op de 10de mochten de vrouwen hun daar opzoeken, maar daar kwam gauw een eind aan.

Bij 't laatste bezoek in februari 1943 vertelde ik mijn man, dat volgens "kabar angin" 't hele kamp opgeheven zou worden en ergens anders gebracht

Ik vroeg hem toen mij, indien mogelijk (via gesmokkelde brieven) te berichten als 't waar zou zijn en 't zover was. Aangezien mijn man door de Japanse leiding daar tewerk gesteld werd, kreeg hij dichtbij 't kantoor een gedekhuisje als verblijfplaats. Tevoren zat hij op perceel 33.

Eén der toekangs, die hem bij 't karwei hielp, vertelde hem, dat achter dat huisje een graf lag van een kiai. De bevolking van de dessa was gewend, daar bloemen en eten te offeren. Dat was nu niet meer mogelijk, omdat de Jap hen verbood 't kamp te betreden.

Mijn man begreep de wenk en beloofde toen voor 't graf te zorgen en ook te offeren.

Op de dag, dat de mannen weggevoerd zouden worden, ging hij voor 't laatst naar 't graf toe met een restant eten en zei: "Pàh, ik moet van hier weg en ik kan mijn vrouw niet bereiken. Ik ben erg sedih. Als jij werkelijk een kiai bent, help me dan."

De 27ste augustus 's avonds om half 10 lag ik in bed, toen opeens aan 't raam gerammeld werd.

"Hé", dacht ik, "er is toch geen aardbeving, want dan zou ook de schuifdeur klepperen".

Weer ging dat raam dek-ke-dek-kedek.

In mijn garage woonde een vrouw met 2 kinderen en daarom riep ik "Titi, ben jij dat? Is er iets?" Geen antwoord en weer ging dat raam van dek-ke-dekke-dek. Meteen sprong ik 't bed uit en keek door de houten jaloezieën naar buiten.

Het was een prachtige heldere nacht. (Zoiets heb ik hier in Holland nog nooit gezien en denk ik er altijd met weemoed aan.)

Daar was echter niets te zien, trouwens indien daar iemand liep, zou 't door de dikke laag grind te horen zijn geweest. Het was doodstil en 't waaide niet.

Nauwelijks terug in bed voelde ik opeens dat er flink aan mijn bed geschud werd.

In paniek trok ik mijn deken over mijn hoofd heen en wachtte ademloos op een herhaling. Die bleef gelukkig uit, maar de slaap jammer genoeg ook.

Ongeveer 5 weken hierna, zaten mijn kinderen en ik in de afgesloten voorgalerei bij een klein lampje wat te babbelen, toen we opeens een dogcar voor ons erf hoorden stoppen. Even later werd er op de deur getikt. "Wie is daar?" vroeg ik.

"Ik ben 't Mevr. van Stokkum, Toetie Leeflang. Mag ik binnen komen?" Ze had haar moeder en zusje bij zich en waren op doorreis naar Bandoeng.

Al voor de oorlog woonden zij op Kesilir en tijdens zijn verblijf daar, leerden zij mijn man kennen. Toen we even later bij een kopje troost rustig bij elkaar zaten, zeiden ze, dat ze op de bijbel moesten zweren, niets te vertellen.

"Dan zal ik ook niets vragen", zei ik. "Schud of knik maar met 't hoofd. Ik weet, dat de mannen zijn vertrokken, want ik ben door **iets** gewaarschuwd." Ik vertelde hun, wat ik had meegemaakt. Ook zij konden 't niet begrijpen.

Toen mijn man na de oorlog thuis kwam en ik hem dat verhaal deed, was zijn verbazing natuurlijk groot.

"Zo, dat doet me genoegen, dat die ouwe man aan mijn verzoek heeft voldaan", zei hij.

"Is 't niet ongeloofelijk, dat zoiets gebeuren kan"?

Inderdaad, die oude kiai was een bijzondere boodschapper en heeft mij, ongelovige Thomas (wat betreft gondoroewo's en grote spoken e.d.) een les gegeven, die ik nimmer vergeten zal.

F. Fliers-Mulders

Een Huis Dat Sebel Was

Wij kwamen einde twintiger jaren te wonen in een mooi gemeubileerd huis in Bandung. Ik was aanvankelijk erg blij met deze mooie woning.

Nadat we er korte tijd woonden kreeg ik bezoek van een Indische dame, die ik vol trots het huis liet zien, waarop zij zei: Ik zou hier niet willen wonen, dit huis is sebel. Ik ben totok dus ik geloofde niet zo erg aan deze uitspraak. Maar korte tijd later dacht ik wel anders.

Wij hadden een kleine dwergpincher, die altijd 's avonds op een kussen op een laag tafeltje naast mijn stoel lag. Op sommige avonden, als de bedienden weg waren, zo omstreeks acht uur ging het hondje rechtop zitten, keek naar een hoek van de eetkamer en vloog dan luid keffend met rechtop staande haren naar die hoek. Na korte tijd keerde zij dan weer naar haar kussen terug.

Ikzelf was in dat huis erg bang (waar ik overigens nooit last van had). Als ik alleen was en 's avonds in bed lag hoorde ik duidelijk op de tuindeur kloppen, maar ik heb nooit de moed gehad om te gaan kijken.

Wij, die lange jaren in Indië woonden, waren meestal bijgelovig en als ik hier in Holland hierover vertelde en over dingen die ik had meegemaakt, werd er meestal een beetje smalend om gelachen.

Toch wil ik U vertellen over het "bij"-geloof, dat wanneer men in huis of de tuin een slang ziet, men binnen drie maanden gaat verhuizen.

De eerste keer was in Bandung, ik zag een oeler welang en binnen drie maanden verhuisden wij. De tweede maal was in Semarang en kort daarop ging ik met verlof naar Holland.

Maar de derde keer, toen ik in onze barak in het Jappenkamp in Ambarawa een sawahslang zag, heb ik staan juichen, hoewel er weinigen waren, die mijn vreugde deelden. Maar het kwam weer uit en binnen drie maanden stond ik buiten de poort!

M. Fischer-Schellenberg

Rückkehr Zum River Kwai

Ik ben het roerend eens met hetgeen G. H. Bartman heeft geschreven onder de kop TROS in zijn kanttekeningen opgenomen in T.T. no. 1 ddo. 15-7-1972, naar aanleiding waarvan ik met deze suggestie kom: Laat elke abonné van Tong-Tong dit stukje uitknippen en opsturen naar de T.R.O.S. Voor hen die niet geabonneerd zijn op de TROS-kompas volgt hieronder het adres:

TROSKOMPAS
Postbus 3300
Amsterdam

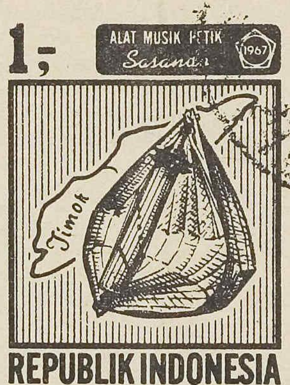
of
Televisie en Radio Omroep Stichting "T.R.O.S."
Lage Naarderweg 47, Hilversum
(Bestuur, directie en programmastaf)

Offert U een enveloppe en een postzegel van *f* 0,30 ervoor op!
Deze gezamenlijke actie slaat misschien meer aan dan een, in de mode zijnde, Protestbrief vergezeld van X x 1000 handtekeningen. S.V.P. DOEN!!!
(Mijn enveloppe is al op weg.)

G. L. de Jong

De Sesando

De vraag van een onzer lezers naar de naam van een hem onbekend muziekinstrument, dat hij in een ver verleden eens in Jogja hoorde bespelen en dat een onvergetelijke indruk op hem maakte heeft ons talrijke brieven opgeleverd. Om met het begin te beginnen: de naam van het muziekinstrument is de sesando of sasando; een afbeelding ervan - maar niet de naam - vindt men in Tanah Aer Kita. Maar bovendien op een postzegel in de serie, verlucht met Indonesische muziekinstrumenten; het is een zegel van één rupiah, waarvan de afbeelding hiernevens wordt afgedrukt.

Aan vele lezers onze dank voor de moeite, die zij namen om ons in te lichten. En voor wie er meer van weten wil, drukken wij hierbij een van de brieven af, die wij over dit onderwerp ontvingen en die, dunkt ons, de belangstelling volledig kan bevredigen!

De heer F. R. Schultz te Apeldoorn dan schrijft ons:

Het door inzender genoemde instrument is ongetwijfelt de SESANDO. Dit muziekinstrument behoort zeker niet tot de op Java, laat staan Djogja autochtone. De SESANDO werd door mij uitsluitend aangetroffen in de meest oostelijke der z.g. Kleine Soenda-eilanden. Speciaal op Rotti, Savoe en Timor, een enkele keer op de eilanden Lontar, Wetar en Kisar. Het instrument bestaat inderdaad uit een van de buitenste harde schil ontdane bamboe koker, welke gelakt is. Daaromheen is zeer kunstig in een halve bol, als klank bodem, een gedroogd blad van de lontar-palm (in de midden- en costelijke delen van Java ook wel siwalan-palm genoemd) gevouwen. De dunne koperen snaren, 12 of meer in tal, lopen evenwijdig in de lengte-richting van de bamboe-koker en zijn daaraan bevestigd met hard-houten, driehoekige pennen (keggen). Het spannen en stemmen der snaren gebeurt niet door het draaien der pennen (als bij de meeste bekende snaar-instrumenten) maar door het verschuiven langs daartoe aan de uieinden van de bamboe-koker uitgebrande sleufjes.

Behalve de snaren is het instrument een zuiver locaal product. Evenals de bekende Krontjong uit Toeggoe is ook dit instrument afgeleid uit een Portugees muziek-instrument. De ene pétoewa verhaalde mij dat het afgeleid was van de citer, een andere, dat het een toeroenan was of is van de schootharp, welke instrumenten in de 17e eeuw door de Portugezen naar de oost werden gebracht. Het instrument wordt niet bespeeld met een plectrum, zoals bij de mandoline of citer, maar met beide handen als bij de harp. De klank is vol, zuiver en helder, inderdaad zoals bij de harp. Het geluids-volume is laag.

Maar toch, op stille avonden, mee gedragen door een licht briesje kan men tot heel ver de klanken horen. Het is een gewaarwording om op mooie maannachten op afstand gewijde - en meer frivole - zang begeleid door de SESANDOS te mogen aanhoren. Vooral de echte autochtone zangen deden me zo denken aan fadangos.

Hoei, Antoni Foei oe no bi mèh? *)

*) Hè, bergbewoner waar ga je naar toe?

De vraag van een lezer naar de naam van een muziekinstrument, dat hij vele jaren geleden in Jogja had horen bespelen en waarvan de zeer fraaie klank ***nog altijd in zijn herinnering*** *voortleeft, kan worden beantwoord. Misschien wel dom van ons, dat wij niet aanstonds de juiste naam konden geven: het instrument is namelijk afgebeeld op een der postzegels van een serie, die geheel aan muziekinstrumenten uit Indonesië is gewijd! (zie afbeelding hiernaast). Onze lezer Harry van den Brink, die als eerste reageerde, was zo vriendelijk ons op het rechte spoor te brengen. Het is een sesanda uit de Molukken, en de afbeelding ervan komt voor op een zegel van 1 rupiah, hierbij afgebeeld. Onze dank aan Harry, mede namens de lezer, die de sesanda niet kon vergeten!*

In ons nummer van 15 juli werd reeds melding gemaakt van de toernee, die het Angkloeng en Koelintang orkest en koor "Nafiri Tuhan" - God's Bazuin - uit Modjokerto in september in ons land gaat maken. Ziehier een groepsfoto van het gezelschap. Angkloengs in overvloed: we missen echter de koelintang - een houten xylofoon, die speciaal in Celebes een geliefd instrument is. Maar die is er toch heus bij, al vindt U hem niet op de foto.

Eerste voorstelling: in het Instituut voor de Tropen; datum nog niet vastgesteld. Maar ze zullen ook voor radio en televisie optreden!

BLADVULLINGEN

ABI TALEB, Ali ibn († 661); neef en schoonzoon van Mohammed en na diens dood de vierde Kalief van de Islam. Ook als dichter van spreuken in het Arabisch verwierf hij een blijvende bekendheid.

Dapperheid.
Wie al te zeer aan de gevolgen denkt, kan niet dapper zijn.

Gesprek.
Een verstandig gesprek, dat is de Tuin van het Paradijs.

Goed doen.
De waarde van een mens wordt gemeten naar de maat van het goede dat hij zijn evennaaste heeft gedaan.

ONS DIERBAAR JAVAANS

Velen van ons, oud-Indischgasten en die uit Midden Java in het bijzonder, hebben beslist geen of heel weinig aandacht geschonken aan deze inheemse taal, die rondom ons, toen we nog in normale omstandigheden in dat land leefden en werkten, werd gesproken en gehoord. Want, het ging alles zo automatisch en het was immers zo logisch! Maar nu we al vele jaren weg zijn uit Indonesië en we soms weer denken aan die tijd, klinkt de Inheemse taal uit Midden-Java ons toch wel anders in de oren. Hoe ik er toe gekomen ben iets over deze "na-klank" te schrijven zal ik U in het kort vertellen. Slechts 14 javaanse woorden wil ik hierbij gebruiken, anders wordt het misschien te "taai of saai".

In de maand mei '72 j.l., hadden we logees uit Redwood City (San Francisco); het echtpaar Fred Waller Diemont. Fred en ik kennen elkaar sinds we op ons 6de jaar dezelfde lagere school bezochten in Salatiga, omstreeks A.D. 1910 en onze ega's leerlingen waren van de eerste meisjesschool uit ditzelfde bergstadje. Na de lagere school vervolgden we onze studie op de T.S. en hierna werkten we samen bij de Stadsgemeente te Salatiga. Na een tijdje verlieten we deze stad voor baantjes elders en kwamen we (onafgesproken) te werken bij de B.P.M. en in de suiker waar we samen slachtoffer werden van de crisis in de suikerindustrie. Tawanans van Dai Nippon zijn we ook geweest. Na de bevrijding en in Holland gestrand, werd Fred geplaatst bij de Gemeente Schiedam en ik bij de Gemeente Harderwijk. Zonder dat we 't elkaar hebben verteld emigreerden we in hetzelfde jaar 1961 naar de U.S.A. en hier in het nieuwe vaderland zijn we weer bij elkaar gekomen. Wonderlijk! Zo zaten deze "rasechte midden Javanen" in b.g. maand mei weer gezellig te babbelen over toen froeher en ouwe sapie's uit de slokan te halen en natuurlijk ook hartelijk te lachen om echt leuke en goede moppen van jelajerot...... Tot we op een dag op 't idee kwamen om wat te praten in de Javaanse taal. En of het vlot ging! Toen herinnerden we ons ook weer, dat in Midden-Java enkele plaatsnamen behalve in gewoon (laag) Javaans, ook in 't Hoog-Javaans worden uitgesproken en dàt is het typische hiervan. Hier volgen enkele van die plaatsnamen met de bijbehorende verklaringen. H. J. Hoog Javaans en L. J. Laag Javaans. (Onze drukkerij heeft geen speciale leestekens voor precieze uitspraak - Red.). Tegal - Teghal (L.J.) - Teghil (H.J.)

Djocja - Jookdjo (H.J. & L.J.)

Salatiga - Sòlòtigò (L.J.) - Sòlòtighen (H.J.)

*) als jeugdige opnemer bij het boswezen, werd vroeger mijn vader tijdelijk overgeplaatst van Salatiga naar Blora) Blora - Mblóró (L.J.) Mblònten (H.J.)

Ambarawa (Willem I) - Mbahròwò (L.J.) - Sitierawie (H.J.); dit wat betreft plaatsnamen. Hier volgen enkele persoonlijke voornaamwoorden.

Vrouw/echtgenote - Bódjó (L.J.) - Istrie (H.J.) Moeder - Mbok of Bioeng of Biang (L.J.) - Iboe (H.J.).

Kind - Botjah (L.J.) - Laree (H.J.).

Zó is, "Een kind uit Semarang"; Botjah Semarang (L.J.) en Laree Semawis (H.J.)

Horen/luisteren - Kroengoe (L.J.) - Mirêng (zachte e) H.J.)

Herdersjongen - Botjah Angon (L.J.) - Laree Angèn (H.J.).

Teak/Djatiehout - Kajoe Djatie (L.J.) - Kadjeng Djatòs (H.J.)

Water - Banjoe (L.J.) - Tó-jò (H.J.).

Eén (telwoord) - Sidjie (L.J.) -Se- toenggal of Se-noenggal (H.J.).

Twee (telwoord) - Lóró (L.J.) - Kalih (H. J.), terwijl hetzelfde woord Lòrò (L.J.) - Gêrah (H.J.) betekent pijn hebben of zich ziek voelen.

Degene die graag hierover wil corresponderen, kan zich in verbinding stellen met Hr. F. E. Waller Diemont-494 Cypress-Redwood City California 94061, U.S.A.

H. Hamar/Florida

Wij allemaal zullen deze aparte vreugde kennen vooral in een ander land met een geheel andere taal om opeens klanken uit het geboorteland te horen. Ook Friezen of Vlamingen zullen dit genoegen kennen. Verreweg de meeste lezers van ons blad kennen geen Javaans, maar zullen met het handjevol woorden in dit opstel graag kennis maken.

Overigens: liever geen discussies over het Javaans n.a.v. dit verhaal voor Tong Tong (zoals Hamar zelf ook begrijpt), want zoals de ervaring ons reeds lang geleerd heeft: over de taal raken Indischgasten nooit uitgedebatteerd! - Red. T.T.

GOEDE REIS

Van zeer veel lezers hebben wij een "goede reis" en "spoedig beterschap" toegewenst gekregen. Uit deze brieven bleek vaak duidelijk dat men de achtergronden van mijn hoge bloeddruk goed gegist had. Wij vonden daarom dat de hierbij gaande brief van Noordenbos "spreekt namens velen" en om die reden een plaatsje verdient in Tong Tong.

T.R. en L.D.

Het bericht van uw ziekte in T.T. 24 (1 juli) brengt me in herinnering in hoeveel opzichten ons beider lot gelijkend is, tot op het noodlot! Waarschijnlijk lijden we aan hetzelfde euvel van de "ergenis". Kijkt men naar links of naar rechts, het ziet er "ergerlijk" uit. Het is "erg".

We hebben van huis uit een gevoeligheid ontwikkeld voor wat scheef zit, voor halve waarheden, die we even erg vinden als grove leugens. Om maar te zwijgen over eigenbaat en eigendunk.

Wat is het, dat ons zo ter harte gaat? De dokters mogen ons al aldomet en hygroton voorschrijven - voortreffelijke pillen - en zoutloos diëet - ook heel goed - zo nu en dan een beetje sambal (mag best). Maar de psychische factor en de geestelijke factor is onaangeroerd. Ikzelf heb jarenlang gegraven in 't verleden, op zoek naar verdrongen agressies, woede, ergernissen, schuldgevoelens.

Dit graven, deze terugblik, kan zeer zinvol zijn. Er kan veel nog over zijn, veel als een zwaar brok en onverzoend "waarvan 't bloed kookt", op de maag liggen.

Mijn ervaring heeft geleerd, dat wat ons bedrukt, **niet alleen 't verleden** hoeft te zijn, maar net zo goed **iets onbekends - iets toekomstigs** - kan zijn. Deze onbekende factor X stuwt tegen de drempel v.h. bewustzijn, 't ik verweert zich. Onbekende energie staat tegenover 't ik - en de hoge bloeddruk wordt hier door gedeeltelijk verklaard. Ik spreek nu in beelden; zoals ik ze heb gezien in verloop van tijd.

1e beeld:
er is een barst in de aardkorst. Kennelijk door een **druk** van **binnen** uit. Er is werking "onder de **oppervlakte**" (v.h. bewustzijn.)

2e beeld:
zoals paddestoelen ook de grond opzij duwen, om **tot licht** te komen, zo barst de grond in een stervorm open.

3e beeld:
wat kijkt er uit de aarde? Een glanzend donker bol oog van een rund. Kennelijk: het bol aardoog v.h. onbewuste. 't Uza-oog was een stieroog, dat heilig was bij de Egyptenaren. 't Horus-oog was ook bekend! Dit was 't zonne-oog aan de horizon. Dit proces is vrij onbekend. Ik ken slechts één psycholoog, die dit proces beschreef. Carl Jung in zijn vele werken beschrijft dit geboren worden van het transcendentale Iets in de mens.

Niet alleen frustraties van 't verleden, maar ook "goddelijke" "wil" kan de moderne mens dwars zitten, iets toekomstigs kan ons met **onrust** vervullen. De tijden zijn er naar, dat X geboren kan worden.

Zie die hoge bloeddruk als een mogelijkheid tot bezinning. Bezie de reeds afgelegde weg. Deze weg is zinvol; onze ziekte kan leiden tot opluchting en ontdekking!

Niet, wat we weten beheerst de wereld, maar wat we nog niet weten evenzeer! Hoe vaak ben ik niet overtuigd geworden van een "zin" in deze

lees verder volgende pag., 3e kolom onderaan

KONFRONTATIE (VII)

door M. H. LAPRÉ

Levensvreugd (slot)
Ziekten en storingen in lichaam en geest zijn niet de enige bedervers van onze levensvreugde. Ook de talloze externe invloeden kunnen bewust of onbewust het denken beheersen en onverklaarbare onaangename gevoelens veroorzaken. Denkt u in dit verband maar aan de vervlakking van onze normen en zeden; de verschrikkelijke methoden van de hedendaagse oorlogsvoeringen; de manipulaties van burgers door allerlei overheidsinstanties; de rechtsverkrachtingen etc. Wie gevoelt zich eigenlijk nog volledig gerust in deze samenleving die volledig vastgedraaid is. Een maatschappij die storend gedrag kweekt om het vervolgens te verwerpen (J. P. van Praag in humanisme en maatschappijcritiek), die de mens vervreemdt van de samenleving, de ander en zichzelf om zich vervolgens te verbazen over de conflikten die daaruit voortvloeien.

Een ander punt van overweging is dat wij, afzonderlijke mensen met elkaar toch een volstrekte eenheid vormen waardoor een anonieme kracht loopt. Psychologen, biologen en sociologen spreken over kollektieve bewustzijnsvormen en ook de oude mystici hebben dit goed ingezien en vandaar hun terminologie groeps- en planetenkarma. Door deze volkomen geestelijke eenheid zullen gebeurtenissen op het wereldtoneel, hoe ver ook van ons verwijderd, toch het denken en handelen van ieder afzonderlijk individu beinvloeden. Beschouw de mensheid als een organisme zoals uw eigen lichaam opgebouwd uit een aantal cellen. Deze cellen, groepen van cellen hebben eigen funkties en dus ook opdrachten, maar tesamen vormen zij één georganiseerd geheel. Wanneer er nu ergens in dit lichaam een zieke of kwalijke plek woekert dan wordt het gehele organisme hierdoor beinvloed, ook al merken wijzelf daar nauwelijks iets van.

De persoon is een micro-eenheid (R. C. Kwant) gesitueerd in een macro-samenleving en dit makroveld bepaalt die mikroeenheid in zeer hoge mate.

De vraag is nu hoe wij, ieder voor onszelf, dat immense makroveld positief kunnen beinvloeden. Een geweldige opgave doch niettemin mogelijk mits de juiste mentale en fysieke instelling daartoe ontwikkeld wordt. En dit is misschien wel het grootste probleem en dus ook de grootste opgave aan onszelf. Laten wij bijvoorbeeld niet zijn als al diegenen die verschrikkelijk te keer gaan tegen allerlei toestanden zoals milieuvervuiling en intussen zelf synthetische wasmiddelen gebruiken, hun tuintje besproeien met giftige stoffen, e.d. Of als al die z.g aktiegroepen die schreeuwend en demonstrerend door de straten gaan voor vrede of andere prachtige toestanden, terwijl hun eigen gemoed boordevol innerlijke tegenstrijdigheden en conflikten zit, met zichzelf in onvrede leven en nauwelijks in staat zijn de chaos in eigen denken te ordenen. Deze mensen doen in feite niets anders dan eigen konflikten en levensonzekerheden naar buiten te projekteren of ze te camoufleren met wat geschreeuw en stoer gedrag.
Het gaat om een juiste instelling zonder tegenstrijdigheden daar anders alle streven, hoe edel ook en hoe goed ook bedoeld zullen stranden.

Het is onze plicht mede te werken aan een harmonische samenleving, maar dan op de juiste wijze en een ieder die zich hieraan onttrekt pleegt in feite verraad aan de mensheid waartoe hijzelf behoort.
Wanneer wij ons inspannen om wat levensvreugde te verkrijgen moeten wij ook inzien dat het verkrijgen daarvan primair los staat van allerlei uiterlijke of stoffelijke zaken, waarmede de mens voortdurend zo druk bezig is. Goed beschouwd zijn wij alleen zo druk bezig met stoffelijke zaken om de buitenwereld te tonen dat wij toch ook iets zijn. Te zeer willen wij voor onze omgeving iets betekenen, willen opvallen of uitblinken en een dergelijk krampachtig streven leidt onverbiddelijk tot levenscrisis en conflikten. Pascal zegt hierover: "wij zijn niet tevreden met het leven dat wij in ons hebben; wij willen ook nog in de gedachten van anderen een denkbeeldig leven leiden en wij spannen ons daarom in, daar een goed figuur te slaan. Wij zijn voortdurend in touw om dit denkbeeldig leven in stand te houden en te verfraaien en vergeten intussen ons eigen werkelijke leven... En wanneer wij in het bezit zijn van rust, edelmoedigheid of trouw, haasten wij ons daar ruchtbaarheid aan te geven. Wij worden met genoegen een lafaard, als wij daardoor de reputatie van dapperheid kunnen bewijzen".
Wat is de mens eigenlijk toch een vreemd wezen om zijn gemoedsrust en levensvreugde op te offeren louter om in de ogen van anderen wat te betekenen.
Als wij dergelijke problemen overdenken dan zijn wij reeds een heel eind op weg met het opsporen van allerlei innerlijke conflikten en blokkeringen. Wij hebben heldere zelf-waarneming nodig om de problemen, die in de meeste gevallen ontstaan door allerlei vormen van angst, te begrijpen. Kunnen wij deze heldere zelf-waarneming niet of onvoldoende opbrengen dan vindt er slechts een blinde worsteling tegen al die immense krachten en driften plaats die onvermijdelijk leidt tot apathie of tot zelfbedrog.

*

Boekenoriëntatie: Edgar Cayce, profeet in trance, door J. Millard.
Ieder land heeft zijn eigen paranormale genezers. Dit boek verhaalt over één van Amerika's grootste genezers Edgar Cayce. Na zijn dood is zijn werk voortgezet door de stichting "Association for Research and Enlightenment" in Virginia. Uit een lijst van 30.000 genezingen, allen onderzocht op juistheid en waarheid door sceptische medische onderzoekers, heeft de auteur een greep genomen en ze verzameld tot een boeiend maar ook leerzaam verhaal. Doktoren over de gehele wereld hebben hem geraadpleegd over ongeneeslijke zieken en Cayce blijkt niet alleen te kunnen genezen doch beschikt ook over andere paranormale gaven zoals profetie, e.d. (prijs *f*17,90).

Helderziendheid in ruimte en tijd, door G. v. d. Zeeuw
Dit boek heeft als onderwerp de psychometrie (letterlijk zielsmeting), hetgeen wil zeggen de paragnostische vermogens van een persoon die middels een inductor (zakdoek, foto, e.d.) indrukken kan verkrijgen van buitenzintuigelijke aard betreffende de geschiedenis van het voorwerp zelf of van de eigenaar daarvan. De auteur vertelt in dit boek over zijn ervaringen en onderscheidt de psychometrie in: P in het verleden, P in het verre verleden (incarnaties), P in de toekomst en P in de ruimte. Een lezenswaardige boek, vooral voor onderzoekers in de para-psychologie. Dit boek is reeds eerder in de handel gebracht onder het pseudoniem "de man met de gele mantel". (Prijs *f* 17,90)

Vergeten werelden, door R. Charroux
Geregeld worden wij opgeschrikt door berichten, die ons het gevoel geven niet de enige intelligente wezens te zijn in dit zonnestelsel. Nu is het zo dat volgens wiskundige berekeningen binnen een straal van 100 lichtjaren gerekend vanuit de aarde, tenminste 50 planeten bewoond zijn.
De auteur van dit boek, een archeoloog, historicus en ontdekker heeft hierover verschillende theorieën ontwikkeld en onderzocht aan de hand van de verschillende archeologische vondsten over de gehele wereld. Ook de vele raadselachtige verschijnselen en gebeurtenissen waarop de wetenschap geen antwoord heeft beschrijft Charroux zo objectief mogelijk waardoor dit werk, verlucht met vele foto's goed leesbaar is. Uit de inhoud: wonderlijke gebeurtenissen op de 35ste breedtegraad - mysterieuze beschavingen - de magische ruit - vliegende supermensen - harttransplantaties 100.000 jaar geleden e.a. onderwerpen. (prijs *f* 16,90)

De boeken zijn via boekhandel Tong Tong verkrijgbaar.
Persoonlijke correspondentie over deze rubriek richten aan: postbus 409, Den Haag.

Vervolg: "Goede reis"

wereld van chaos, van mislukken, verslaafdheid.

Ik spreek uit ervaring. Neem overvloed van rust nou; laat X geboren worden, geef het tijd en geef het lucht en ruimte!

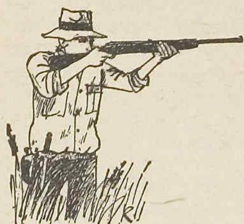
Ik ben begonnen met vier aldomets (pillen tegen hoge bloeddruk) per dag; nu zijn twee haast te veel!

De mens is méér, dan hij denkt, dat hij is. Om dit te vinden, hoeft men geen Yoga te beoefenen, of drugs te gebruiken.

Zich vrij geven aan de grote Manupulator is al veel!

Nogmaals, het is maar een suggestie. Veel succes en rust toegewenst,

G. K. Noordenbos

HET GELUK VAN HET JAGEN

"De jacht behoort tot het zuiverste repertoire van het menselijk geluk".
JOSé ORTEGA Y GASSET

3x Si Kiaji, de onkwetsbare ever (II)

door A. E. van der Biesen

De drijvers en dragers blijven met hun handen zoveel mogelijk van de kadavers af, aangezien het zwijn volgens de koran een voor Mohamedanen onrein dier is. Zij eten dit vlees dan ook niet, d.w.z. officieel niet, ofschoon in verschillende streken van Java merkwaardigerwijze tijdens de jacht vrij geregeld geschoten tjelengs verdwijnen, die dan z.g. niet gevonden kunnen worden, terwijl de jagers er zeker van zijn, dat zij een dodelijk schot hadden gekregen. Na de jacht echter werd het wild door de bevolking wel gevonden! Het merkwaardige is ook, dat men meestentijds in de kampongs in het binnenland wel "dendeng tjeleng" of gedroogd, zeer dun uitgesneden zwijnevlees kan kopen, wat toch niet mogelijk zou zijn, wanneer de inheemsen inderdaad met hun handen, enz. van het vlees afbleven vanwege godsdienstovertuigingen.

Maar ja, wat niet weet, wat niet deert en wij Europeanen weten niet beter. Bovendien jaagt de bevolking zelf meestal ook wel en heeft daarvoor oude, soms nog voorlaadgeweren, waar van alles ingestopt wordt om als 'kogel' dienst te doen, tot zelfs spijkers, steentjes, enz. Het komt dan ook dikwijls voor, dat hier ongelukken mee gebeuren.

Mijn vriend Theo schoot met een kaliber 12 - Ed. de Beaumont geweer, dubbelloop met gladde lopen. Deze geweren worden voor deze jacht, zowel als voor vliegend wild (snippen, duiven, enz.) veel gebruikt. Ze worden naar verkiezing geladen met hagel van verschillende diameter, naar gelang het soort wild waarop geschoten wordt. Op, zwijnen wordt meestal geladen een patroon lopers, dat zijn zeer zware hagelkorrels van soms 6-8 mm diameter, of een patroon met 'n kogel (b.v. een Bougnet). Een loperschot is gewoonlijk tot een afstand van 35 meter op kleiner wild nog afdoende. Voor groter wild zijn ze niet zo wenselijk, aangezien ze dan het wild wel verwonden, doch dikwijls niet doden.

Daarom dat altijd minstens een kogelpatroon in 't geweer wordt geladen. Theo had nu 2 Bougnetkogels geladen en die beide afgeschoten. Voor een gladloopgeweer is een afstand van 40 meter eigenlijk al te groot aangezien de kogel dan al afwijkingen gaat vertonen, hetgeen ook nu weer het geval was. Hij had op "Si Kiaji" gemikt. De eerste kogel was iets te laag geweest, waarom hij het tweede schot wat hoger afgaf en deze was over hem heengegaan en had de boven hem lopende zeug getroffen en gedood.

Aangezien ik niet hield van de vogeljacht en vrijwel alleen op varkens, herten e.d. joeg had ik mij uitgerust met een Mauser geweer van het kaliber 9,3 mm. Ik maakte gebruikt van de z.g. soft point kogels, d.w.z. kogels, waarvan de mantel ongeveer 1.5 mm onder de punt, die dan van lood is evenals de vulling van de kogel, ophoudt, dus wat wel ook gezegd wordt, een soort "dum-dum". Met dit geweer kon ik tot zeer grote afstand nog aardig zuiver schieten, zodat mijn kansen meer lagen op afstand schieten, waar rekening mee werd gehouden bij het verdelen van de posteerplaatsen.

Theo had, net als ik, gedacht er niet aan te pas te komen, omdat hij de honden en drijvers naar het oosten hoorde trekken. Hij hoorde echter op een gegeven moment gekraak en beweging in het kreupelhout hoewel hij nog niets kon zien. Dit gekraak passeerde hem in noordelijke, dus mijn richting, waarop hij het langzaam langs de bosrand volgde. Plotseling echter zag hij eerst de biggen uit het kreupelhout te voorschijn komen, daarna de zeug en uiteindelijk de enorme beer op een afstand van ongeveer 40 meter, die zich op de bovenvermelde wijze langs het dijkje in veiligheid gingen stellen.

Waar hij wist waar ik ongeveer stond verwachtte hij ieder moment mijn schot, dat echter niet afkwam, omdat ik, zoals boven verteld, de beer helemaal niet kon zien en op de kleintjes niet schoot. Ten einde raad had hij dan maar 2 schoten gewaagd met het reeds vermelde resultaat.

Tweede ontmoeting.

Sinds het bovenstaande waren reeds enige weken verlopen met meer of minder jachtresultaten, toen ik, op een avond in de soos zat te bridgen met een paar Amerikaanse vrienden, die bij de Goodyear fabrieken werkzaam waren. Ik wist, dat ook zij een aardige jachtploeg hadden, hoewel ik niet zo graag met hen meeging, daar zij, naar mijn zin, een beetje onvoorzichtig met geweren omgingen, hoewel zij zeer goede schutters waren.

Ik vertelde hun het verhaal van "Si Kiaji" en onze ondervindingen, hetgeen met groot enthousiasme werd ontvangen en......ongeloof. Direct werd mij gevraagd, of ik niet voor hen een jacht wilde en kon organiseren op dit bijzondere beest, want dat wilden zij beslist eens meemaken. Indachtig de uitnodiging van de Wedana van Pelaboean Ratoe zei ik, dat zulks wel mogelijk was en dat ik direct zou proberen hem op te bellen, hetgeen geschiedde. Ik kreeg hem aan de telefoon en vroeg of "Si Kiaji" ergens in de buurt was gerapporteerd, omdat ik dan van plan was met een stelletje Amerikaanse vrienden een poging te doen hem te ontmoeten. De Wedana was zeer enthousiast en zou alles regelen voor a.s. zondag. Hij vroeg met hoeveel jagers wij zouden komen, waarop ik hem vertelde, dat wij met minstens 6 man zouden zijn, doch dat de mogelijkheid bestond, dat er nog wat meer mee zou komen. Hij zei daarop, dat hij de grote pasanggrahan in Palaboean Ratoe (Regentschaps logeergebouw) voor ons vrij zou houden en hoopte ons zaterdagavond te ontmoeten.

Dezelfde avond nog werd de jachtpartij georganiseerd. Bill en George, twee van mijn Amerikaanse vrienden klommen ook direct in de telefoon en belden enige kennissen op, waaronder de Amerikaanse baas van de fabriek, die er op stond mee te gaan voor dit speciale geval, hoewel hij nooit had gejaagd.

Deze wonderlijke ervaring wilde hij beslist niet missen.

Zo vertrokken wij dan op zaterdagmiddag met 10 man in 2 grote auto's naar het jachtterrein, terwijl we nog gevolgd werden door een bestelauto volgeladen met ijs, bier, whisky, spuitwater, limonade, blikjes geconserveerde levensmiddelen, enz. De baas vroeg mij bij het vertrek, of het wagentje wel groot genoeg was om eventueel "Si Kiaji" te bergen, wanneer wij hem te pakken zouden krijgen. Aangezien het een $1\frac{1}{2}$ ton truck was, dacht ik wel, dat dat voldoende zou zijn, doch sprak mijn twijfel uit over het blijkbaar door hen reeds vastgestelde resultaat, dat wij het nu van "Si Kiaji" zouden winnen.

Ongeveer 5 uur arriveerden wij aan de pasanggrahan te Pelaboean Ratoe en even daarna kwam de Wedana, die er schuin tegenover woonde, ons reeds begroeten. Hoewel ik dat niet verwacht had sprak hij een aardig woordje Engels, zodat het gesprek met de Amerikanen vrij vlot verliep. Ook nu weer na de lange rit gingen wij ons eerst heerlijk opknappen.

Wij kleedden ons in de pasanggrahan uit en trokken onze zwembroekjes aan om daarna met de auto's naar het strand te gaan voor een heerlijke duik in de Indische Oceaan. Toen het donker begon te worden reden wij terug naar het logeergebouw, spoelden ons in de badkamer het zout van het lichaam, trokken onze pyama's aan en strekten ons zo gemakkelijk mogelijk uit op de voorgalerij, terwijl de door de baas meegenomen 2 bedienden ons voorzagen van de gewenste koude dranken. De blikjes werden opgewarmd, waarbij ik verstomd stond van de hoeveelheden voedsel, die blijkbaar zouden worden verorberd, terwijl ook het menu aardig uitgebreid was. De Wedana zou thuis eten en na het diner terugkomen met de mandoer en drijvers voor bespreking van de jacht.

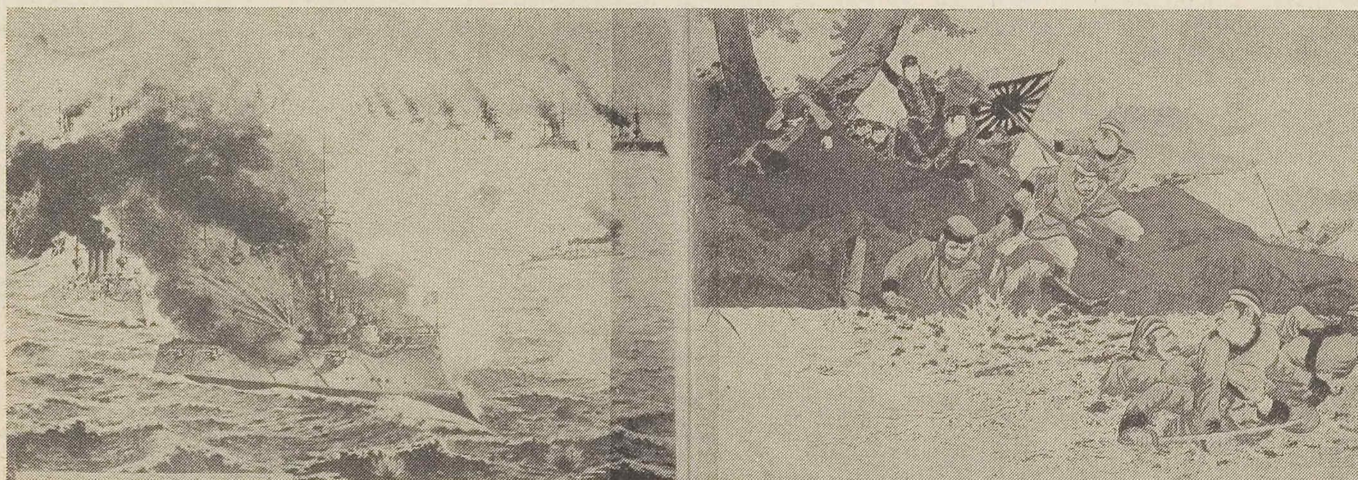
Nadat inderdaad de "rijstebrei-bergen" volkomen waren verdwenen en wij ons weer in de koele avondlucht op de voorgalerij hadden geïnstalleerd, kwam inderdaad de

Wedana terug met een heuse "Kiaji", die als hoofddrijver zou optreden en ook een geweer had, vergezeld van enige kampongbewoners.
Wij kregen te horen, dat "Si Kiaji" zich thans bevond in de bossen langs het strand, waarlangs de weg liep naar Tjisolok, een ander aardig plaatsje met warme bronnen, dat meer westelijk lag tegen de grens van de residentie Bantam en dat vaak werd bezocht door touristen, vacantiegangers en zieken, die genezing zochten in de warme zwavelbaden en rust wilden hebben. Deze weg naar Tjisolok was behoorlijk breed, zeker een meter of acht en liep grotendeels vlak langs de kust, terwijl er op sommige plaatsen tussen de weg en het strand bossen voorkwamen van kleine afmetingen. Aan de andere zijde waren bevolkingstuinen, afgewisseld door bosranden, terwijl het terrein daar vrij steil was, zodat men daar lang niet overal tegenop kon klimmen. Wij zouden ons dus op de weg moeten posteren op die plaatsen, waar het wild zou kunnen oversteken om het bos aan de andere kant in te vluchten. Er zouden meer dan voldoende drijvers en honden zijn onder aanvoering van de echte Kiaji, die blijkbaar zelf veel van de jacht hield, doch natuurlijk meer van de hertejacht, welk wild ook veel in de omgeving voorkwam en waaraan hij persoonlijk ook meer had, aangezien hij dat vlees wel mocht eten.
Of hij nu speciaal meeging omdat hij een zekere rancune tegen zijn naamgenoot had, weet ik niet, maar later bleek, dat de honden grotendeels zijn eigendom waren en misschien had hij wel hoop tijdens het drijven tegen een hert op te lopen, wat hij dan natuurlijk niet zou laten lopen, hoewel wij ook nu weer afspraken uitsluitend te schieten op grote beesten. De kiaji en de Wedana waarschuwden ons nog voor de vele streken, die Si Kiaji reeds aan diverse jagers had toegedacht en waardoor hij steeds de dans was ontsprongen. Als je de verhalen wilde geloven, kon dit beest inderdaad van alles doen, wat je niet zou verwachten en ze waren dusdanig fantastisch dat mijn Amerikaanse vrienden meermalen in de lach schoten, alleen al door de ongelooflijke wapenfeiten, die "Si Kiaji" al op zijn geweten had. Om half tien gingen wij, na nog een koude whisky-soda te hebben genoten, achter de klamboe om ons voor te bereiden op de komende dingen.
De andere dag om half zes werden we door de mandoer gewekt, gingen allen lekker baden en ons aankleden, waarna een enorm ontbijt werd weggewerkt van minstens 6 gebakken eieren met ham en spek per man. Even na het ontbijt kwam de Wedana met zijn autotje ons halen om ons de weg te wijzen. Wij volgden hem met onze wagen tot een plek ongeveer 5 km op de weg naar Tjisolok om ons op te stellen. Alleen de kiaji met een drijver wachtten ons op om ons te posteren. Waar de baas zelf geen geweer bij zich had nam ik hem onder mijn hoede en zou hij zich bij mij posteren om e.e.a. mee te maken.
Het eerste bosje was blijkbaar leeg. Wij hoorden niets en zagen nog minder. Alleen een vrij behoorlijke python kwam de weg overkruipen, die wij rustig zijn weg lieten vervolgen. Wij verplaatsten ons naar het volgende bosje, dat wederom niets opleverde. Weer werd een eindje verder ge lopen en stelden wij ons, steeds in dezelfde volgorde, op om de drijf af te wachten. Mijn post was iedere keer aan het eind van de posteerlinie en steeds trachtte ik een plaats in te nemen aan de overzijde van de weg, zodat ik het wild zou kunnen zien aankomen en kunnen zien opklimmen. Ook nu weer kreeg ik die kans en de baas en ik gingen op een enorme keisteen zitten onder een boom, waar wij een aardig uitzicht hadden op het terrein en o.a. ook 2 van de andere jagers konden zien staan op de weg. Korte tijd, nadat de drijvers en de honden dit bosje waren ingegaan was het raak. Eerst hoorden we het gegil van de drijvers, kort daarna gevolgd door het korte gekef van een heel stel honden. Wij hielden ons dus paraat voor wat er te voorschijn zou komen, doch zagen vooralsnog niets. De baas nam zijn kijker, die hij wel bezat en had meegenomen en volgde nauwlettend de bosrand, voor zover wij die konden zien, terwijl de spanning door het kabaal met de minuut steeg. De honden waren nog ver van ons af toen wij Reggy, de schutter die het verst van ons afstond plotseling een

wijzend gebaar zagen maken naar het voor hem liggende kreupelhout. Er volgde echter niets en Reggy liep een beetje op naar George, die het dichtst bij ons stond. Even later kwam George in actie, die blijkbaar ook wat hoorde, doch niets zag. Hij rende langs de weg in onze richting, toen weer terug. Blijkbaar had het wild hem in de gaten en wilde niet uitbreken, net zoals dit bij Reggy het geval was geweest. Toen dit krijgertje spelen nog aan de gang was, hoorden wij op afstand een schot, gevolgd door nog twee, vermoedelijk van de kiaji en van een der drijvers, aangezien het geen zware knallen waren van een kal. 12 o.d. zoals onze jagers hadden. Na de knallen gebeurde er in korte tijd zeer veel. Eerst kwamen er bij Reggy een stuk of vier biggen rennende de weg over, waarop niet geschoten werd. Wij zagen Reggy aanleggen, doch toen hij in de gaten had, dat het slechts klein goed was, het geweer weer afzetten. Ook George was in volle actie en ook bij hem kwamen een aantal biggen doorbreken, die in volle vaart de weg overstaken, zonder door hem beschoten te worden. Hij was blijkbaar dusdanig beduusd, dat hij naar ons wuifde met een afwijzend gebaar. Op hetzelfde moment zagen wij achter hem een enorm zwijn opduiken uit het bosje aan onze kant van de weg. Dit beest dat hij niet zag en waarop ik niet kon schieten aangezien het te dicht bij hem in de buurt was, liep in een sukkeldrafje naar hem toe en precies tussen zijn benen door, zodat hij achteroversloeg en gedeeltelijk op de rug van het beest terecht kwam. Bovendien zag ik het beest nog een haal doen met zijn grote slagtanden en was al bang, dat hij zich zou omdraaien om George ,die door de val zijn geweer had verloren, aan te vallen, doch dit gebeurde gelukkig niet. Hij liep weer terug naar het bosje, waar hij uitgekomen was en verdween daarin.

(wordt vervolgd)

Twee briefkaarten uit het begin dezer eeuw, die door Japan over de hele wereld werden verspreid. In Indië waren ze niet erg welkom. Ze werden namelijk uitgegeven nadat Japan als eerste Aziatische staat een Europese staat (Rusland) vernietigend had verslagen ter zee en te land (1905). Deze oorlog, waar gewoonlijk in de historie niet veel van geschreven wordt, heeft echter de belangrijkste stoot gegeven tot het snel opflakkerend en weldra onweerhoudbaar anti-imperialisme in Azië.

Alleen bij vooruitbetaling. Minimum *f* 4,50 van 1 tot 3 regels, per regel meer *f* 1,50 meer.
Voor niet-abonnees dubbel tarief.
Maximaal aantal regels 6.
Voor advertenties onder nummer *f* 1,— meer voor opzenden van ontvangen brieven.
Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal *f* 2,— meer.

TE KOOP: 12 km. v. Las Palmas, Can. Eil. geh. gem. 4 k. patiowon.: 2 sl. kam., zitk., eetk., badk. m. zitbad, 2e toilet, ruime keuk. + bijkeuk. Vraagpr. *f* 35000,— K.K. Foto's ter inzage. Inl. Tel. 070-85 08 89 na 19 uur.

Mooie kamer te huur voor wat oudere heer te Amsterdam. Tel. 020-24 61 47

Gevr. v. part. mooie Jav. of ander soort kris. Tel. 070-68 41 37

Costa Blanca. Riante 6 pers. villa, 7 Km. vóór Benidorm, nog vrij 2e helft Aug. en Sept. Overwintering spec. tarief. Tel. 05400-13675 na 18 u.

Welke lieve gezonde Ind. Dame, 50-60 jr. wil ouder echtp. 70 jr. helpen. Beschikb. nette, ruime parterre kabinet m. vaste wast. in Statenkwartier. Condities n.o.t.k. Br. onder Nr. 2530.

Wed. 74 jr. veel alleen, wil graag in- of samen wonen bij dame of heer. Br. onder Nr. 2531.

Ter overname gevr.: "De Geschiedenis van Java" door Dra. W. Fruin-Mees en voor-oorlogse Verkade-albums. Gaarne opgave prijs en titels. Br. onder Nr. 2532.

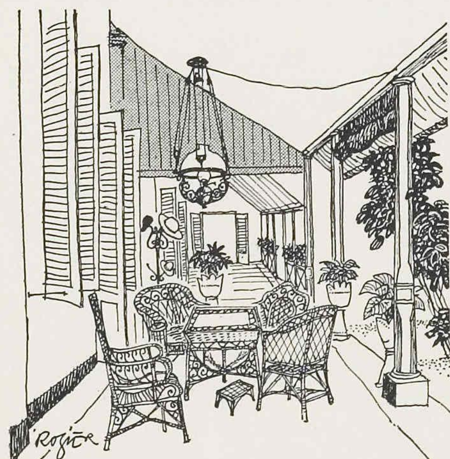
Zakenman, 32jr., Duitser, wenst huwelijk m. nette Dame tot 27 jr. Geen avontuur! Wie schrijft mij? Gaarne m. foto. Br. onder Nr. 2533.

Wil Jet Seelig, voor en tijdens de oorlog wonende te Bandoeng, Riouwstraat, contact opnemen met Mevr. Pattiwael-Thein, de Molenberg 2, Kamer 211, Groenlo.

plaats een Ting Ting altijd raak!

VILMA

Jeugdherinneringen uit Jogja *f* 3,90 + *f* 0,50 porto.

HEEL DEN HAAG SPREEKT ER OVER. KONING „ZANKER" HOUDT ZIJN INTOCHT.

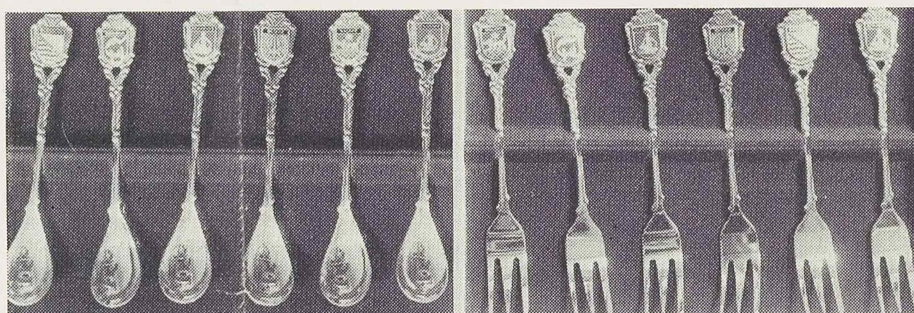
wasautomaten

V.A. 2940 extra smal, 19 programma's . . . . *f* 778.— **NU *f* 580,—**
V.A. 545 zeer robuuste uitvoering . . . . *f* 748,— **NU *f* 580,—**
V.A. 450 de Zanker edelman . . . . . . *f* 1268,— **NU *f* 860,—**
V.A. 460 de KONING onder de volautomaten . *f* 1378,— **NU *f* 980,—**
Thermat 25 de super droogautomaat . . . . *f* 518,— **NU *f* 395,—**
ZANKER intimat de mooiste, de betere, de fijnste volautomatische wascombinatie in roestvrij edelstaal . . . . *f* 1188,— **NU *f* 860,—**

koelkasten

Tafelmodel 140 liter, gratis thuis bezorgd . . . *f* 308,— **NU *f* 195,—**
Breedfront 190 liter, gratis thuis bezorgd . . . *f* 520,— **NU *f* 375,—**
Dubbeldeurskast 240 liter, 50 liter diepvriesvak *f* 758,— **NU *f* 499,—**
Diepvrieskisten, diverse liter-klasse, reeds vanaf . . . . **f 575,—**
Koffiemolens, diverse merken . . . . **bij ons *f* 19,—**
Citruspersen, diverse merken . . . . **bij ons *f* 35,—**

M.J.A. Beijersbergen van Henegouwen N.V.
THOMSONLAAN 79 TELEFOON 33.47.97

Dit zijn ze, DE NIEUWE STADWAPENLEPELTJES EN -VORKJES

In een nieuwe, fijnere uitvoering van zilvermetaal. Haarscherpe tekening van de mooie wapens van **Batavia - Bandoeng - Semarang- Soerabaja - Malang.** Lepeltje per stuk *f* 4,—. Per half dozijn *f* 22,50 inclusief porto

GEBAKVORKJES met dezelfde stadswapens

Per stuk *f* 4,25. Per half dozijn *f* 25,— inclusief porto Kies zelf uw stadswapens, verschillend of allemaal hetzelfde. Een bijzonder mooi en praktisch geschenk! **Toko Tong Tong.**

"DE ELECTRISCHE STADSTRAMS OP JAVA"
door Prof. Dr. H. J. A. Duparc

Verkrijgbaar in Boekhandel Tong Tong — *f* 8,90 + *f* 0,75 porto.

ABONNEES AMERIKA

Tong Tong niet ontvangen of beschadigd en U wilt gauw een ander exemplaar? Bij Roy Steevensz, 11543 Buell str., Santa Fe Springs, California 90670 kunt U er om vragen.

Naar Den Haag schrijven duurt lang!

Juist verschenen in de serie "In Oude Ansichten":

AMBON

door Dr. H. J. de Graaf. *f* 14,90 + *f* 1,50 porto.

Verkrijgbaar bij Boekhandel Tong Tong.

In deze serie verschenen reeds eerder: **Batavia - Vorstenlanden - Marine - Nederlands Indië,** alle *f* 19,90

GELD NODIG?

voor ieder doel beschikbaar.
Afl. 1-4 jaar tot *f* 10.000,—
FINACRO, Noorderhaven 12
Groningen, tel. 050-13 12 34 b.g.g. of na 17.30 u. 77 02 37.
Amsterdam, 020-79 24 73.

VOOR INDISCHE
GOUDEN SIERADEN
naar:

HET-GOUDEN-MOLENTJE

G. MERKLE
JUWELIER

22 Kt en 24 kt gouden
Schakel-armbanden
Briljant slangen-armbanden
Slang-armbanden
Krintjing-armbanden
Briljant armbanden
Colliers van 7 - 100 gram
Briljant ringen
Briljant hangers
Briljant oorknopjes
Kabaja speldjes
Haarspelden
Trouwringen

Alles direct uit voorraad leverbaar.
Grootste sortering in Nederland.

SPUI 167a - DEN HAAG
TELEFOON 070-60 48 85

Logeren in Den Haag?
dan natuurlijk bij
hotel 'ardjoena'
Moderne kamers, prima service, prettige sfeer. Iedere kamer EIGEN douche-cel. In iedere kamer warm en koud stromend water. Vanaf *f* 20,— per persoon per nacht.
Gr. Hertoginnel. 205, tel. 070/39 03 24

J. M. VAN EXEL's
Schoenhandel

alleen Reinkenstraat 29
Den Haag - Tel. 33 21 17

Specialist in exclusieve damesschoenen met hoge of lage hak — in de **allerkleinste** maten.
vanaf **maat 32**

De laatste dagen
van de uitverkoop!

J. G. YSSEL DE SCHEPPER
Alg. Ass. bedrijf „Argo"
ALLE VERZEKERINGEN
Kantoor en woonhuis Corn. de Wittlaan 83. Den Haag, Telef. 55 71 72

---

restaurant wijnands v/h Cecil
HOLLANDSE en INDISCHE KEUKEN
Hoogstr. 12 - Den Haag - Tel. 600712
Dir. M. WIJNANDS
v/h Grand Hotel Makassar

Met **NECTAR** *- essence:*

Zilveren Medaille Den Haag 1885
Luik 1902
Gouden Medaille Den Haag 1913

maakt U voordelig Uw ROZENSTROOP, sorbets, gebak en zeer fijne likeuren ! !
Nu ook Nectar kleurstoffen ! !
Vraag gratis receptenboekje bij Uw Toko, drogist of **Pharm. fabriek "Phytol" - Afd. Nectar essence**
Wagenstraat 129 — Den Haag.

ABONNEE'S

WERFT ABONNEE'S ! ! !

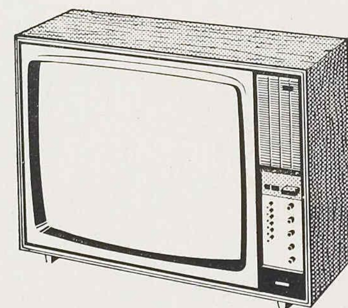
N.V. Azië Zwitserland Handel Mij.

Technisch Bureau HENNEMAN
Sinds 1916
ELECTRISCHE-, CENTRALE VERWARMINGS- EN SANITAIRE INSTALLATIES, TEVENS GASFITTERS

specialisten in onderhoud en vernieuwingen van installaties in reeds bestaande huizen. Volledige garantie, prijs offerten.
Atjehstraat 68 - 72 — Den Haag — Telefoon 55 03 00 (3 lijnen)

München '72

BEKIJK uw favoriete sport
vanaf de eerste rang en...... **IN KLEUR.**
PROFITEER nu van onze formidabele aanbieding

Erres Kleurentelevisie

Een model uit de allernieuwste serie! Ondiepe kast, 66 cm grootbeeld met een 110° kleurenbeeldbuis. Programmakeuze door elektronische drukknopafstemming van 6 vooraf ingestelde stations: Nederlandse, Duitse en Belgische. Extra luidspreker uitgang.

ADVIESPRIJS *f* 2495,—
6 MAANDEN RENTEVRIJ ! ! (Ook langere financiering mogelijk)

bij ons 2045.- n.i.

KONFECTIE - MEUBELEN - WONINGTEXTIEL - RADIO EN TV - HAARDEN - HUISH. APPARATEN - RIJWIELEN

Jan Rijpstra n.v.

bezoekt onze showrooms:
de constant rebecquestraat 3-49
(bij G.E.B.) Den Haag
Telefoon 60 66 16